

Ludovít Štúr

SLOVENSKÉ NÁRODNÉ NOVINY

Ročník 30
20/2015
23. máj 2015

Cena 0,50 €

ZALOŽIL EUDOVÍT ŠTÚR 1. AUGUSTA 1845

VYDÁVA MATICA SLOVENSKÁ

SLOVO O SLOVENSKU

Nech sa tí dvaja páni, čo sa pomaly rok mocú okolo jednej nahrávky, neurazia, ale sú na smiech. Jeden tým, ako chcel konkurenta znemožniť spôsobom, ktorý mu neslúži ku cti – nahrávaním rozhovoru o čiernom kšefte, a druhý ako sa hlúpo vyvíleka z pavučiny, do ktorej sa zamotal v snahe obabrať štát. Pre človeka, ktorý chcel byť prezidentom, odporná vizitka! Z daní štát stavia cesty a mosty, platí nezamestnaných a invalidov, financuje detské domovy, škôlky a školy, materské a prídavky na deti... Normálny človek, ak by sa už dostal do takej trápnej situácie, ak by podľahol zvodom ušetriť na peniazoch, ktoré mu dali sponzori (s istotou, že im to ako prezident iným spôsobom ixnásobne vráti), zalezie ako voš pod chrastu a bude sa hanbiť ukázať ľuďom na oči. Pán prezidentský kandidát nie, on sa hrdo a neochvejne stavia pred kamery, omieľa svoj šrot o cti, ideáloch a pokornej túžbe dať sa celý do služby verejnosti, ako nazýva politickú kariéru.

Pán nahrávač sa, prirodzene, medzi politikmi odpísal. Ako človek, partner i protivník. A nekonečným urážaním ľudí, bez dôkazov a zmysluplného cieľa, sa stáva iba tľachom. Predstavte si, že by človek s takouto výbavou mal viesť vládu! To nech radšej milión trisťtisíckrát týždenne šíri slovenským svetom svoje obavy, objavy a obvinenia vo svojom inzertnom plátku. Možno ešte niekomu dokáže popliešť hlavu, ale čo už, veď aj čert, ak nič nezmože, aspoň zasmradi.

Máme to my pekné figúrky v našom sne. Chlap, čo v roku 2004 pobabral dôchodcovský systém, čo vytvoril dve skupiny penzistov – starodôchodcov a tých druhých, naveky nenapraviteľný magľajz, dodnes trepe dve na tri, mudrlant, ktorý suverénne radil politikom, keď bol ešte len vedúcim úradu na ministerstve vnútra, vystúpi s ohňom a mečom v kauze Váhostav, pričom zabudne, že jestvujúci zákon, ktorý chráni banky a hádže cez palubu drobných živnostníkov, pripravoval a presadil sám ako minister, strana, ktorá má v parlamente 2 (slovom dvoch) poslancov, presadzuje kandidáta na čelo Najvyššieho kontrolného úradu SR... Keby to nebolo na zaplakanie, tak je to do popuku.

Ján ČOMAJ

R - 2015024

**NEOGRAFIA
MARTIN**
www.neografia.sk

Prezident Andrej Kiska neuznáva Svätopluka ako kráľa starých Slovákov Neznámy bloger viac ako profesor histórie

Maroš SMOLEC – Karikatúra: Andrej MIŠANEK

Prezident Slovenskej republiky Andrej Kiska vychádza v ústrety blogerovi denníka SME Karolovi Šebovi pred renomovanými slovenskými historikmi ich celoživotným vedeckým výskumom. Na oficiálnej webovej stránke www.prezident.sk v stati Krátka história Slovenska totiž povolil odstrániť textácie niektorých historických udalostí slovenských dejín práve na základe upozornenia blogera, ktorý neštudoval históriu, ale sociálne vedy v Českej republike. Bloger je pre prezidentskú kanceláriu vierohodnejším zdrojom ako napríklad profesori Richard Marsina alebo Matúš Kučera.

Bloger SME navrhol, aby sa z pôvodných textov o slovenskej histórii vypustili časti, ktoré sa venujú práve slávnej histórii Slovákov. Ako uviedol hovorca prezidenta, tiež bývalý novinár zo SME, Roman Krpelan pre portál Aktuality.sk, blogerovi sa za jeho upozornenia poďakovali.

■ ČO VYPUSTILI

Na internetovej stránke sa už nenájdu okrem iných aj nasledujúce tvrdenia:

– „Slovania v 6. storočí vytvorili prvú samostatnú Samovu ríšu, ktorá mala hlavné sídlo Wogastisburg v okolí dnešnej Bratislavy.“

– „Prvý samostatný štát – Veľkomoravskú ríšu – založili starí Slováci v 8. a 9. storočí, keď ich kniežatá Pribina, Rastislav, Mojmir a najmä kráľ Svätopluk ju sformovali na vplyvný štátny útvar.“

– Pôvodne okrem Tomáša Masaryka a generála Milana Rastislava Štefánika mal nemalý podiel na vzniku spoločného česko-slovenského štátu Edvard Beneš.

– „Vrcholná schôdzka dvoch najvyšších predstaviteľov USA a Ruskej federácie v roku 2005 dodala hlavnému mestu nezávislej Slovenskej republiky Bratislave novú dôstojnosť a Bratislavskému hradu punc prvoradej dôležitosti. Slováci sú za túto dôveru patrične hrdí.“ Ani tento výrok už na stránke nie je.

Na stránke bolo, že obrovské emancipačné nadšenie Slovákov sa

objavilo po zamatovej revolúcii v roku 1989. O nadšení z emancipácie Slovákov sa na prezidentskej stránke už nedočítate.

– Jedna zmena sa týkala aj Maticy slovenskej: „Roku 1863 v Martine Slováci po Tatrine založili vplyvnú celonárodnú kultúrnu a vzdelávaciu inštitúciu – Maticu slovenskú, ktorú maďarská vláda v roku 1875 zakázala.“ Prezident prijal, že Maticu zakázala uhorská a nie maďarská vláda.

■ REAKCIA MATICE

„Desiatky historikov, archeológov, literárnych historikov, jazykovedcov, architektov a umelcov z renomova-

ných vedeckých pracovísk upozornili v roku 2010 na to, že kráľ Svätopluk patrí k najvýznamnejším historickým osobnostiam slovenských dejín. Bol rešpektovaným partnerom vtedajších európskych panovníkov a Svätej stolice. Ako taký – mocný a suverénny panovník – vošiel do historického povedomia Slovákov. V kolektívnej pamäti reprezentoval Svätopluk túžbu celých generácií Slovákov po samostatnom a nezávislom živote. Naňho a na jeho kráľovstvo sa odvolávali ideológovia slovenského národného obrodzenia a slovenského národného hnutia, keď zdôvodňovali historické právo Slovákov na samostatný

národný a štátny život. Preto spochybňovanie a negovanie Svätopluka pokladáme nielen za znevažovanie slovenských dejín, ale aj za znevažovanie slovenského národa a jeho prirodzeného práva na samostatný štátny život.

K termínu starí Slováci zaujali historici stanovisko už v roku 1999. Ustálenie odbornej terminológie v každom vednom odbore je úlohou odborníkov. Slovenská historiografia v nesuverénnych podmienkach habsburskej monarchie a česko-slovenského štátu sa nedostatočne zaoberala týmto problémom pomenovania našich predkov, dnešných Slovákov označovala niekedy ako Slovanov, hoci už od 9. storočia sa hovorí o Čechoch, Maďaroch a Nemcoch, aj keď je dokázateľné, že na tomto území žijeme nepretržite. Potvrďuje to kontinuita osídlenia, ale najmä pomenovania riek, hôr a naše priezviská. Pomenovanie starí Slováci zodpovedá teda nielen potrebám slovenskej historickej vedy, ale aj realite, v ktorej naši predkovia, v tom čase označovaní ako Sloveni (Slovenky a slovenčina), jestvujú bez zmeny dodnes, a dnešnému stavu národa v podmienkach suverénnej Slovenskej republiky, čo iba zdôrazňuje potrebu vnímať dejiny v súlade s kladným hodnotením celej etnogenézy národa a jeho národnostno-emancipačného vývoja,“ uviedol pre Slovenské národné noviny riaditeľ Historického ústavu Maticy slovenskej historik Peter Mulík.

3 OTÁZKY PRE:

JUDr. Katarínu MACHÁČKOVÚ, primátorku mesta Prievidza

Pre mesto sa naozaj dá urobiť veľmi veľa

• **Médiá pravidelne informujú o práci Mestskej polície v Prievidzi (MP) – a vždy v pozitívnom svetle. Ako sa podarilo z polície vo vašom meste spraviť partnerov občanov?**

Keď som začínala vo funkcii primátorky mesta, tak pozitívny kredit mestskej polície v očiach verejnosti bol jednou z mojich hlavných priorít. Polícia zabezpečuje bezpečnosť obyvateľov, a preto musí pracovať tak, aby im bola vždy na pomoci. Viac hľadok v teréne, viac zásahov tam, kde je to potrebné, aktívny pult centrálnej ochrany, to sú len niektoré kroky, ktoré naštartovali prácu Mestskej polície v Prievidzi.

• **Prievidzi sa nedávno podarilo získať investora – ponúkne šesťsto pracovných miest, čo nie je málo...**

Dlhé roky sme sa usilovali získať investora. Popravde, už ani nemôžem zrátať nespočetné množstvá rokovanií s potenciálnymi investormi. Išlo o tvrdú prácu a som rada, že jej záver je veľmi, naozaj veľmi pozitívny, veď takmer dvadsať rokov neprišiel do Prievidze takýto významný investor. V tomto smere ma teší aj hodnotenie ľudí, po zdraví je práca to najdôležitejšie, čo človek môže mať. Pre mňa ako primátorku je veľmi dôležité, aby naši obyvatelia mali vhodné zamestnanie.

• **Máte aj pomerne veľké mestské investície.**

Realizujeme niekoľko významných investícií, ako je napríklad rekonštrukcia námestia z eurofondov, a rozširovanie verejného osvetlenia, ale aj opravy materských a základných škôl. Opravíme cestné komunikácie. V minulom roku sme znižovali náš investičný dlh najmä rekonštrukciami ciest a v tomto roku sa zameriavame skôr na opravy chodníkov pre peších. Významné investície budú aj pri rozširovaní cintorína. Keď som nastúpila na miesto primátorky, nemali sme dostatok hrobových miest, dnes je situácia iná.

Zhovárал sa Ivan BROŽÍK
Foto: archív K. M.

V SNN 21/2015
SI PREČÍTATE

■ Anton ČULEN z Aliancie: „Práca v nedeľu je znakom chudoby, a nie bohatstva.“
■ Pavol Dobšínský autor prstonárodných povestí – posolstvo nielen pre deti
■ Ako sa dôstojník rumunskej armády Ion Siugariu vrátil po sto rokoch domov

Výročie vojny si pripomíname v čase nového konfliktu na Východe
Dni, keď prevráva naša minulosť

Dušan D. KERNÝ – Foto: (SE)

Slovenskom už mesiace postupujú od východu na západ pamätné zhromaždenia na pripomenutie si udalostí zo zimy a jari roku 1945. Verejnosť aj historici na Slovensku, publicisti a mnohí pamätníci sa dodnes nezjednotili. Vojna sa pre každého skončila inak. Vyslovený i nevyslovený konflikt sa ťahne od prostého občana až po politickú špičku. Na Slovensku si naše dejiny vo zvýšenej miere vysvetľujeme, osvojujeme už od augusta minulého roku.

Pietne akty boli v minulých dňoch na mnohých miestach našej vlasti.

Na tohtoročnom výročí oslobodenia a porážky fašizmu, ktoré je prívlemlí neutrálne nazvať len sedemdesiatym výročím konca druhej svetovej vojny, je pre nás najpodstatnejšie to, ako sa vyrovnávame a ako si osvojujeme svoje dejiny. Úlohou každého národa je interpretovať si svoje dejiny sám. Pravda – a to dnes vidíme ostrejšie ako kedykoľvek predtým – všeobecné prijatie výkladu dejín národa závisí od toho, ako rovnaký výklad prijímú, vedno si osvoja politické elity a národ. Naše dejiny aj po desaťročiach rozdeľujú. To preto, lebo až po roku 1989 nastala možnosť otvorene o nich nielen hovoriť, ale aj ich slobodne skúmať. Svoje dejiny skúmame bez zábran vlastne len posledné štvrtstoročie. Mnohé interpretácie z rokov 1944 – 1989 sú

buď neobhájiteľné, alebo sa neopierajú o plnú znalosť faktov.

Pre mňa najdodávavejšou bola slávnosť pri pamätníku v malej pohraničnej dedinke na Záhorí v Gajároch. Je to pamätník sto päťdesiatim trom obetiam prvej svetovej vojny a štyrom padlým v druhej svetovej vojne, padlí sovietskimi vojakmi a americkými letcami z lietadla, ktoré sa tu zrútilo, boli po vojne prevezení. Obete vojny si vedno prišli uctiť katolícky duchovný a jeho veriaci, členovia miestnej organizácie Slovenskej národnej strany, ako aj komunistickej strany a, samozrejme, miestni hasiči a občania. Starosta mal dôstojný prejav o úcte k mŕtvym a dôležitosti mieru vtedy i dnes, s akým by mohol vystúpiť na oveľa väčšom zhromaždení aj inde v Európe.

NÁSLEDKY VOJNY

Vojnové operácie na Slovensku trvali vlastne osem mesiacov. Podľa historika prof. Róberta Letza „počas vojny nesmierne trpelo civilné obyvateľstvo, v dôsledku priamych vojenských operácií zahynulo asi tridsaťtisíc civilistov, o život prišlo stopäťtisíc Židov a celkové vojnové škody na Slovensku dosiahli vyše štrnásť a pol

miliardy korún. Celkové straty Červej armády na území obnovenej ČSR boli celkovo vyše pol milióna, z toho vyše dve tretiny na Slovensku, straty rumunskej armády vyše šesťdesiatšesťtisíc vojakov, z toho viac ako dve tretiny na Slovensku. Straty 1. čs. armádneho zboru boli 2 261 padlých, 1 471 nezvestných a vyše desaťtisíc ranených“.

VRÁTENIE JUHU

Koniec vojny znamenal návrat našich Maďarskom okupovaných južných území Slovenska. Teda obnovu južnej hranice predvojnového Česko-Slovenska a opätovné medzinárodné uznanie hraníc Slovenska. Slovensko prestalo byť satelitom nacistického Nemecka a prišlo sa byť vzápätí satelitom stalinského ZSSR. Do posledných dní bola druhá svetová vojna u nás plná dramatických, neraz dodnes nedopovedaných príbehov života a smrti. Práve v úsilí osvojiť si naozaj slovenské dejiny, a nielen dejiny na Slovensku, je toto výročie mimoriadne podnetné. Zároveň sme po prvý raz od roku 1945 (!) pred novo otvoreným konfliktom na východe Európy.

Talianske mozgy majú naštartovať dostavanie elektrárne Mochovce
Premiér po rokovaní v Bratislave pôjde do Ríma

Roman KALISKÝ-HRONSKÝ

Ako vyhlásil predseda vlády Robert Fico, rozsudok Krajského súdu v Bratislave nadobudol právoplatnosť. V rozsudku sa konštatuje, že zmluva o elektrárni v Gabčíkove so Slovenskými elektrárnami je od samého začiatku neplatná a nie je možné proti tomu podať nijaký opravný prostriedok. „Je to veľké víťazstvo vlády. Ide o vodnú elektráreň, ktorá vyrába desať percent všetkej elektrickej energie na Slovensku,“ dodal premiér. Podľa neho túto elektráreň vláda Mikuláša Dzurindu v podstate darovala Slovenským elektrárnám, v ktorých má majoritu talianska firma Enel.

Keďže podľa rozsudku ide o neplatnú zmluvu, štát si bude nárokovat vrátenie peňazí, ktoré zinkasovali Slovenské elektrárne ovládané Enelom za deväť rokov prevádzkovania vodnej elektrárne.

ŽALOBA PROTI ŽALOBE?

Taliani podľa Fica neoprávnené takto získali vyše štyristodeväťdesiat miliónov eur. Ak taliansky väčšinový vlastník odmietne zaplatiť túto sumu, slovenská strana sa chce domáhať peňazí prostredníctvom žaloby na Enel. Premiér sa minulý týždeň stretol so šéfom Enelu a požiadal ho, aby Slovenské elektrárne obmedzili nakla-

danie s majetkom elektrárne, keďže ide o takmer polmiliardové plnenie.

Kabinet prevzal vládu nad Vodnou elektrárnou Gabčíkovo začiatkom marca tohto roka. Slovenské elektrárne žiadajú za prevzatie Vodnej elektrárne Gabčíkovo (VEG) od štátu vysoké odškodnenie. „Požadujú sumu 588,2 milióna eura na základe princípov ustanovených v zmluve o odškodnení,“ potvrdilo ministerstvo hospodárstva. Elektrárne opierajú svoj nárok o zmluvu, ktorú uzavreli s Fondom národného majetku ešte počas druhej vlády Mikuláša Dzurindu. Poistili si ňou prenájom Gabčíkova a 35-percentné

výnosy z predaja elektriny na obdobie tridsať rokov. Ak sa prenájom skončí predčasne, firme patrí podľa zmluvy odškodnenie.

„Utrpeli sme veľa škôd a nenecháme to tak,“ povedal nový generálny riaditeľ SE Nicola Cotugno. „Chceme odškodnenie, pretože máme túto povinnosť voči našim akcionárom, ktorí získali túto firmu s právom prevádzkovať Gabčíkovo a mať z neho zisk na obdobie tridsať rokov,“ dodal.

PREMIÉR REAGUJE

Štát požiadavku SE odmieta. Tvrdí, že keď Krajský súd v Bratislave

v marci tohto roka vyhlásil nájom Gabčíkova za neplatný, automaticky tým zrušil aj platnosť zmluvy o odškodnení. Minulý týždeň chceli elektrárne začať právne konanie voči SR s cieľom vymôcť odškodnenie. Podľa zmlúv sa môžu obrátiť na medzinárodný arbitrážny súd vo Viedni.

Ak sa talianska spoločnosť Enel rozhodne predat' svojich šesťdesiatšesť percent podielu v Slovenských elektrárnach tretiemu subjektu, len tak ľahko zo zodpovednosti neutečie. Vyhlásil to v Národnej rade SR premiér Robert Fico. „V tomto okamihu nebudeme súhlasiť s predajom šesťdesiatich šiestich percent akcií, budeme to obštruovať,“ zdôraznil premiér. Enel má podľa jeho slov plnú zodpovednosť za dostavbu tretieho a štvrtého bloku jadrovej elektrárne v Mochovciach. „Nech sú takí láskaví, naštartujú svoje talianske mozgy a nech to dokončia, a potom nech uvažujú o tom, čo ďalej so Slovenskými elektrárnami,“ dodal Fico.

K veci sa vyjadril aj Andrej Danko, predseda SNS. Pre naše noviny povedal: „Štát by mal kúpiť šesťdesiatšesť percent akcií elektrární, aby sa stal ich jediným majiteľom, a tým by sa vyhol podobným sporom v budúcnosti, no najmä by zabránil, aby sa dostali do rúk opäť zahraničným majiteľom. Slovensko musí byť energeticky samostatné.“

VŠIMLI SME SI

Aj keď Slovensko prežíva zahanbujúcu vlnu odchodu šikovných tvorivých ľudí za uplatnením sa do zahraničia, predsa len z času na čas sa dozvedáme, akí nápadití géniovia u nás ešte žijú, tvoria, vymýšľajú a doslova naše Slovensko zviditeľňujú v celom svete.

Patent hodný miliónov

Jedným z takýchto, ešte stále doma pôsobiacich „mozgov“ je pán Ivan Maďar z Kysúc. Vymyslel a patentoval čosi, čo zaujalo aj najväčšie lodiarske spoločnosti sveta. O jeho patent je obrovský záujem, podľa

všetkého už ho kúpili aj v USA. To však nemusí byť dôvodom na radosť, pretože je známe, že z obchodných príčin sa mnohí ekonomickí giganti uchylujú k skupovaniu patentov, ktoré by vyššou efektívnosťou mohli ohroziť ich ekonomické fungovanie a takpovediac ich uložia „na ľad“.

V Kysuciach sa tentoraz zrodil nápad získať energeticky bohaté oleje technológiou špeciálneho drevnia a mletia komunálneho odpadu. Vynálezca by chcel začať výrobu priamo u nás doma, ale naráža na nepochopenie či obavy miestnych obyvateľov, ktorí sa boja, že ide o spaľovanie odpadkov. Pri použití tejto prevratnej technológie sa však nič nespája, pracuje sa s mletím a tlakom, pre životné prostredie neexistuje nijaké riziko – práve tak ako pre kvalitu života v okolí spracovateľského závodu.

V Kysuckom Novom Meste bude k tejto téme 6. júna miestne referendum. Nezávislí odborníci však súhlasia s názorom vynálezcu, že prevádzka nijakým spôsobom neohrozí či nepoškodí životné prostredie. Ak by sa všetko podarilo, Slovensko by do sveta mohlo začať exportovať pohonné hmoty určené pre veľké zaoceánske nákladné lode. Ekonomický efekt pre ich majiteľov je viac ako zaujímavý. Na Kysuciach by sa likvidoval odpad z celého Žilinského kraja a vznikli by aj nové zamestnanecké príležitosti.

(ib)

Ďalší z plánov Miloša Zemana – námorný prístav Hodonín
Investícia zaujímavá aj pre nás

Zámer prepojiť rieky Dunaj a Moravu s povodím Baltského mora nie je nový. Novinkou možno je, že sa o ňom aktuálne rozprávali premiéri Slovenska a Česka na spoločnom stretnutí vlád. Naozaj prekvapivý je zámer, ktorý podporuje česká vláda – výstavba veľkého nákladného námorného prístavu v suchozemskom srdci Európy medzi Hodonínom a Holíčom.

Prístav Hodonín plánuje stavať súkromná spoločnosť a ráta s investíciou vo výške jednej miliardy eur. DOE Europe projektuje obrovské logistické centrum, kde by sa z lodí na autá a vlaky mali prekladať milióny kontajnerov za rok.

Logistický terminál má byť na pravej strane rieky Moravy, v jej záplavovom území. Od našej hranice sa lokalita nachádza iba niekoľko stoviek metrov. Náklady

ČO INÍ NEPÍŠU

na výstavbu sú rozdelené na dve časti, najväčšiu, takmer tri štvrtiny investície, zaberie úprava lodnej trasy od Dunaja z miesta, kde sa pod hradom Devin spája s riekou Moravou. Po dokončení výstavby získa región asi dvetisíc pracovných miest a ďalšie stovky, ktoré vzniknú následne v prevádzkach servisu a obsluhy.

Ak sa všetko podarí uskutočniť, potom by sa kontajnery mali dostať do prístavov v Rumunsku na zaoceánskych lodiach. Tam ich preložia na riečne člny, štandardizované na plavbu po Dunaji (jeden pojme až tristo unifikovaných kon-

tajnerov). Tlačné súpravy ich prepravajú na sútok Dunaja a Moravy a odtiaľ ich čaká už len deväťdesiat kilometrov vodnej cesty do prístavu Hodonín.

Stavba plavebnej cesty, kopírujúcej tok Moravy, si vyžiada aj súvisiace investície – prekládku medzinárodnej železničnej trasy z Prahy do Bratislavy a prekládku niekoľkých cestných mostov. Samotná vodná dopravná cesta bude kombináciou plavby po niektorých pôvodných úsekoch rieky Moravy a po nových úsekoch umelého kanálu.

Otázkou zostávajú peniaze. Súkromný investor zatiaľ s vládou

Českej republiky o prípadnom spolufinancovaní projektu nerokoval. Tvrdí sa, že peniaze poskytnú veľké lodiarske spoločnosti v rámci budúceho konzorcia investorov.

Samozrejme, je tu aj konkurencia – rýchla železničná doprava. Ale zas, na trhu je množstvo komodití, pri preprave ktorých čas nehrá úlohu a náklady na lodnú prepravu sú neporovnateľne nižšie.

A ak by ste teraz hovorili, „my sa toho už nedožijeme“, tak zbystrite pozornosť. Podľa zámeru by sa výstavba mala začať do štyroch rokov.

Ján ČERNÝ

Ako žiť z dvestosedemdesiat eur?

Eva ZELENAYOVÁ

Parlament schválil minimálny dôchodok, ktorý pri odpracovaní tridsiatich rokov predstavuje necelých dvestosedemdesiat eur. Suma sa zvyšuje s každým odpracovaným rokom o dva percentuálne body a po štyridsiatich odpracovaných rokoch o tri percentuálne body. Podľa predstaviteľov vlády ide o veľmi slušný vklad pre ľudí, ktorí pracovali za veľmi nízke mzdy. Minimálny dôchodok dokonca považujú za bonus. Pri životnom minime dvesto eur sa môže dvestosedemdesiat eur zdať ako bonus, no celkom určite nie ľuďom, pre ktorých je jediným zdrojom príjmov.

Nespokojnosť obyvateľstva so svojou životnou úrovňou je o to väčšia, čím viac sa hovorí o solidarite v rámci krajín EÚ. Lebo

Slováci nadobúdajú pocit, že profit z jednotného trhu majú len niektoré krajiny, kým na deficit sa musia skladať všetci. Ako povedzme Slováci s priemerným dôchodkom štyristo eur Grékom s priemerným dôchodkom tisícštyristo eur. Napriek tomu, že prístupový proces do EÚ nebol jednoduchý a ľahký, ukázalo sa, že požiadavky boli nastavené tak, aby z nich mali osôh iba staré krajiny EÚ. Dodnes sa obyvateľstvu servíruje mantra, že štát je najhorší vlastník, ktorou sa operovalo počas privatizácie štátnych podnikov do rúk cudzích štátov! A politici sa dodnes tvária, akoby to ani nebol škándal! Slovensko nič nedostalo zadarmo. Školeniami politikov a novinárov na druhej strane Atlantiku takmer prišlo aj

o svoju krehko nadobudnutú identitu, dlhodobo potláčanú a považovanú za extrémny nacionalizmus tak do roku 1939, ako aj po roku 1945.

A politická reprezentácia už dlhodobo ignoruje fakt, že by mala

KOMENTÁR

služiť občanom, nie naopak. Čo na tom, že ľudia žijoria! Únia nastavila pravidlá a my si vraj nemôžeme dovoliť ísť proti oficiálnej politike Bruselu. Iní sa neobzerajú na druhých a nič sa nedeje. Neboja sa, že ich vyhodia z elitného klubu Únie, v ktorom napriek dlhodobému prístupovému obdobiu existujú obrovské rozdiely v príjmoch a dôchodkoch obyvateľstva. Akým smerom sa uberá Európska únia, keď dokáže tolerovať odchod

do dôchodku euroúradníkov vo veku päťdesiat rokov s dôchodkom deväťtisíc eur? Po štvrtstoročí od zmeny režimu aj politický diletant pochopí, načo nás EÚ potrebovala.

Stojaté vody sa veľmi intenzívne prejavujú v parlamente. Hrubosť, vulgárnosť akoby prechádzali z plytkých programov televíznych obrazoviek priamo do rokovacej sály. Europoslanec a predseda SaS Richard Sulík opakovane verejne tvrdil o vláde Roberta Fica, že ide o zlodejskú bandu. Ľahkovážnym a hrubým obviňovaním dokázal, ako sa politika vzdialila od zodpovednosti. Priam demonštratívne tým znižuje kredit všetkým politikom bez rozdielu. Žiaľ, politická zberba, ktorej nič nie je sväté a ktorá si z politiky urobila dobré miesto pre život, sa čoraz viac udomáčkuje v slovenskom parlamente. Pardon, v parlamente Slovenskej republiky.

Ignorovať nálady občanov však môže pre niektoré strany znamenať politický koniec alebo aspoň podstatné zníženie ich vplyvu na politiku. Lebo ako sa ukazuje, vaceré mimoparlamentné malé strany a hnutia s výrazne národnou

a kresťanskou orientáciou si uvedomujú nevyhnutnosť spájania síl a začínajú sa združovať. Prešla ich trpezlivosť tolerovať nekultúrnosť a nezáujem o veci verejné. Existujú signály, že do parlamentu by sa mohla vrátiť pamäť i politická kultúra. Lebo paradoxne, v súčasnosti nie je v NR SR ani jeden poslanec, ktorý hlasoval za vznik republiky, ale dosť je tých, čo boli proti nej. Pamäť je dôležitá aj preto, aby sme nezačínali s každým volebným obdobím odznova. Aby už konečne parlament prijal štátnu doktrínu, záväznú pre každú nasledujúcu vládu. No musela by vzísť z ľudí ochotných pracovať pre ľudí, nielen pre seba. Že je to možné, dokazujú iniciatívy nespokojných subjektov, ktorým nie sú ľahostajné osudy ľudí. Charakterizuje ich úcta k duchovnému dedičstvu Slovákov, sú im vlastné civilizačné hodnoty a toleranciu nechápu ako ústup dekadencii. Duchovne chudobnú spoločnosť totiž nečaká nijaká budúcnosť. A dvestosedemdesiat-eurový dôchodok iba symbolizuje, do akej ničotnosti sme sa dostali. A že vraj bonus...

Roviny a zákruty štátneho dlhu

Roman KALISKÝ-HRONSKÝ

Ak sa politici v našej republike neodhodlajú čoskoro prijať nové opatrenia vo forme reforiem alebo zvýšenia daní, do pätnástich rokov vraj môže čeliť Slovensko bankrotu. Tak znie odkaz aktuálnej správy o dlhodobej udržateľnosti verejných financií, ktorú vypracovala Rada pre rozpočtovú zodpovednosť (RRZ). Verejné financie vraj ani v minulom roku napriek snahám vlády znižovať deficit verejných financií nesmerovali k stavu dlhodobej udržateľnosti.

„Demografický výhľad na Slovensku je taký zlý, že keď sa pri dnešnom nastavení politiky neprijmú nijaké zásadné opatrenia, verejné financie nezachránia ani priaznivý vietor do plachiet ekonomiky. Buď prijmem ďalšie opatrenia, či už na strane výdavkov v podobe reforiem,

alebo budú musieť ísť dane hore, inak časo**m** budeme musieť riešiť vážne otázky ohľadom schopnosti financovať náš verejný dlh,“ upozornil člen RRZ Michal Horváth. Podľa súčasných prognostických prepočtov by

POZNÁMKA

veľkým problémom mohla čeliť tretia vláda nasledujúca po tej súčasnej v budúcnosti.

Ukazovateľ dlhodobej udržateľnosti vlni dosiahol 2,4 percenta hrubého domáceho produktu (HDP) oproti 1,9 percenta v roku 2013. Toto číslo udáva, o koľko by dnes musel štát zvýšiť dane alebo znížiť výdavky tak, aby v horizonte budúcich päťdesiatich rokov verejný dlh nepresiahol päťdesiat percent HDP. Medziročný

rozdiel je podľa M. Horvátha prvýkrát záporný. Vzástol nám deficit verejných financií z 2,6 na 2,9 percenta HDP a štrukturálne primárne saldo stúplo až o 0,8 percenta HDP. V dlhodobom výhľade predpovedá RRZ prehľbovanie deficitu a nárast verejného dlhu. Michal Horváth vyčísli, že katastrofálnu úroveň dlhu sto percent HDP by mohlo Slovensko potenciálne dosiahnuť už okolo roku 2030.

„Kľúčovou oblasťou, kde sa treba zamyslieť nad tým, či a ako sa dajú veci zefektívniť, je zdravotná a dlhodobá sociálna starostlivosť,“ uviedol M. Horváth s tým, že práve tieto oblasti sú veľmi citlivé na demografiu, a pritom štátne výdavky na ne budú musieť rásť najviac. Zamestnanosť má u nás podľa M. Horvátha klesať dokonca až do roku 2064. „Dnešné

nastavenie politik je také, že súčasná generácia dostáva veľký benefit na úkor budúcich generácií,“ konštatoval.

Aj iní členovia RRZ zdôraznili, že v predpokladanom vývoji Slovensku nepomôžu ani prípadné dočasné pozitívne prekvapenia, ktoré môžu nastať. Myslí sa tým napríklad rýchlejšie dobiehanie vyspelého sveta či nečakane prudký nárast plodnosti, tzv. pozitívny demografický šok. V správe RRZ sa píše, že každé dieťa, ktoré sa narodilo v roku 2014, dostane počas svojho života až o štyridsaťtisíc eur od štátu viac, ako v dospelosti prispeje štátu formou daní a odvodov.

Ak dnešná produktívna generácia nahromadí v blízkej budúcnosti štátny dlh vo výške nad sto percent HDP, tak po prirátaní existujúceho súčasného dlhu vo výške asi päťdesiatšesť percent, presunie na svoje deti bremeno v objeme takmer stošesťdesiat percent HDP. Ak sa štát nechce v horizonte najbližších päťnásť rokov zaoberať rizikom bankrotu, všetky budúce vlády by sa mali správať zodpovedne a nekompromisne prijímať potrebné opatrenia.

AKO BOLO, ČO BOLO

V útlej knižke s názvom *Deti a vojna si zaspomínajú* Dušan Čatloš na detstvo, ktoré prežil v Krupine, v Sučanoch a v Liptovskom Svätom Petre. Druhokolenný synovec ministra národnej obrany generála Ferdinanda Čatloša opísal aj svoje osobné stretnutia s jednou z najkontroverznejších postáv povstania, partizánskym veliteľom 1. československej brigády M. R. Štefánika. Piotr Alexejevič Veličko zavítal do domca Dušanovej starej mamy v trojštvrťovom kabáte, pumpkách a čižmach. Vypýtal si vodu. Keď mu ju stárka podala, prikázal ju vypiť Dušanovmu bratovi. Napil sa, až keď zistil, že nie je otrávená, a chlapcovi dal stokorunáčku, ktorú vybral z parádnej, slovenskými motívmi vybíjanej peňaženky napchatej slovenskými bankovkami. Pravdepodobne pochádzali z fabríky Holtzindustrie alebo z drevárne v Turanoch, ktoré vykradli jeho ľudia.

Veličko organizátorom povstania sľúbil, že nebude bez ich súhlasu podnikať nijaké akcie. Dal vyhodiť do vzduchu strečniansky, kral'oviansky a štubnian-

Dve odpovede partizána Velička

Peter VALO

sky tunel, čím neskôr povstalc**om** sťažil zásobovanie. Jeho skupina vtrhla 21. augusta 1944 do Sklabine a vyhlásila Česko-Slovenskú republiku. O pár dní dal v Martine vyvraždiť nemeckú vojenskú misiu. Po udalostiach v Ružomberku to bola posledná kvapka, pre ktorú sa Nemci rozhodli pre okupáciu Slovenska.

Streľba v Martine tak odrúbila začiatok povstania skôr, ako mohlo mať reálnu nádej na vojenský úspech. Veličko bohov rovne sľuboval Golianovi, že so svojimi chlapmi udrží Turiec

proti dvom nemeckým divíziám. Keď mal svoj sľub splniť a zaistiť severné krídlo obrany v Strečnianskej úžine, ušiel aj so svojimi ľuďmi bez toho, aby to

niekomu oznámil. Pod Strečnom v nerovnom boji vykrvácala skupinka francúzskych partizánov.

Dušan Čatloš spomína, že vo februári 1945 prišlo do Liptovského Svätého Petra nákladné auto s dvadsiatimi ôsmimi maďarskými vojakmi. Niektorí pravdepodobne pochádzali z území okupovaných Maďarskom po Viedenskej arbitráži, lebo vedeli po slovensky. Boli dobre vyzbrojení a zásobení potravinami. Hovorili, že nechcú pomáhať Nemcom a chcú sa pridať k partizánom. Dušanov otec Jozef

Čatloš ich priviedol k horárovi Harichovi, u ktorého sídlil štáb Veličkovej partizánskej brigády. Veličko dal Maďarov 28. februára 1945 bez súdu postrieľať.

Veličkovi sa podarilo na Slovensko prísť až v roku 1974. Dušan Čatloš sa s ním stretol vo Vrútkach. Opýtal sa ho: „Prečo ste prepadli toho Revaya v Štiavničke a šli ste kraďnúť do Turian, keď ste sa dohodli, že nebudete robiť akcie?“

„Nemohol som ich udržať,“ odpovedal partizánsky veliteľ. Znelo to nehodnoverne. Despot, ktorý zastrelil človeka za to, že do kotla nasypal červenú papriku, a na Kantorskej lúke dal postrieľať vlastných ľudí, tvrdil, že tých svojich „nemohol udržať“.

Na otázku, prečo dal postrieľať tých Maďarov, odvetil: „Čo som mal s nimi robiť, keď som im nemal dať čo jesť!“

Okolo roku 2000 objavila masový hrob manželka maďarského lekára, ktorý bol medzi povraždenými vojakmi. Jej rodina tam postavila provizórny pomník. Nájdete ho v Račkovej doline. Oficiálni historici o tejto udalosti mlčali. Asi narážala ich čiernobiela koncepciu SNP.

SEBAOBRANA

Slovenský parlament na návrh vlády prijal zákonnú úpravu, ktorá sa týka viacerých starších občanov, ktorí sa ocitli v sociálnej núdzi. Dôchodcovia na Slovensku budú dostávať minimálny dôchodok. Nárok naň bude mať človek, ktorý si platil minimálne tridsať rokov dôchodkové poistenie a dovŕšil dôchodkový vek. Mesačná suma minimálneho dôchodku v roku 2015 má byť 269,50 eura. Vyplýva to z novely zákona o sociálnom poistení z dielne rezortu práce, ktorú schválil parlament.

Minimálny dôchodok

Minimálny dôchodok sa má podľa návrhu Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny (MPSVR) SR zvyšovať s každým ďalším odpracovaným rokom. Kto bol napríklad dôchodkovo poistený štyridsať rokov, minimálny dôchodok v budúcom roku by mal mať 311,10 eura. Nové pravidlá minimálneho dôchodku sa budú vzťahovať na poberateľov starobného dôchodku, predčasného starobného dôchodku, ako aj invalidného dôchodku bez ohľadu na mieru poklesu schopnosti vykonávať zárobkovú činnosť. Rezort práce vyčíslil, že zavedenie minimálneho dôchodku sa má dotknúť 75 392 dôchodcov.

Ludia s nárokom na minimálny dôchodok ho budú po novom poberať len z jednej inštitúcie, a to zo Sociálnej poisťovne (SP). Nebudú musieť osobitne žiadať o jeho vyplácanie. Rezort práce počítá s tým, že dôchodcovia by už ďalej nemali byť odkázaní na pomoc v hmotnej núdzi. Minimálny dôchodok sa bude valorizovať ako životné minimum vždy k 1. januáru daného kalendárneho roka.

Do zákona o sociálnom poistení sa zavádzajú aj nové právne inštitúty, akými sú okrem minimálneho dôchodku aj vyrovnávací príplatok a rozširuje sa okruh poistencov štátu o kategóriu ohrozeného a chráneného svedka. Ako uviedlo MPSVR SR v dôvodovej správe k novele zákona, svedkovia a chránení svedkovia sú z dôvodu ohrozenia ich života a zdravia v súvislosti s podaním svedeckej výpovede dlhodobo ukrývaní, často aj v zahraničí a podľa potreby aj pod zmenenou identitou, takže nemôžu vykonávať určitý čas vlastnú zárobkovú činnosť. „Účelom navrhovanej právnej úpravy je pokryť toto obdobie dôchodkovým poistením a zabezpečiť, aby sa zhodnotilo na ich budúce dôchodkové nároky,“ píše sa v dôvodovej správe.

Cielom zavedenia ďalšieho nového inštitútu, teda vyrovnávacieho príplatku, je dorovnať rozdiel medzi sumami českého starobného dôchodku a slovenského starobného dôchodku na sumu fiktívneho starobného dôchodku, na ktorý by mali občania nárok, keby sa bývalý štát nerozdelil. Vyrovnávací príplatok sa má podľa novely zákona vzťahovať na osoby poberajúce dôchodok zo Slovenska a z Česka, ak získali najmenej dvadsaťpäť česko-slovenských rokov dôchodkového poistenia pred 1. januárom 1993 a získali od 1. januára 1993 do 31. decembra 2003 aspoň jeden rok dôchodkového poistenia podľa slovenských právnych predpisov. Zrkadlovú právnu úpravu už prijala aj Česká republika, dôchodkové nároky dotknutých občanov bývalého spoločného štátu sa tak budú posudzovať v princípe rovnako.

Rezort práce už vyčíslil, že zo štátneho rozpočtu na minimálny dôchodok v budúcom roku pôjde 16,4 milióna eur a v roku 2016 bude stáť štátny rozpočet sumu vo výške 31 miliónov eur. Nová právna norma nadobudne účinnosť 1. júla tohto roka.

Robert LANDIS

Priestor pre starostu Slovenského Nového Mesta Jána KALINIČA
Slovenská perla v regióne Tokaja

Zhovárala sa Irena BERKOVIČOVÁ – Foto: autorka

Slovenské Nové Mesto je súčasť jedinečnej slovenskej tokajskej oblasti na juhu Trebišovského okresu. Jedna z mála oblastí na svete, kde na výmere sedemsto hektárov možno dopestovať hrozno na výrobu prírodne sladených vín s liečivým účinkom s viac ako tisícročnou tradíciou. Prvého mája tu na pravé poludnie položili aj základný kameň nového gréckokatolíckeho chrámu a v ten istý deň obyvatelia mesta a okolia tradične oslavovali vstup Slovenska do Európskej únie, uctili si pamiatku Štefánika a zabavili sa na festivale Slovákov žijúcich v zahraničí, nazývanom Dedovizeň, na ktorom nechýbali ani zástupcovia Matice slovenskej, vrátane jej predsedu Mariána Tkáča.

Slovenské Nové Mesto je súčasť jedinečnej slovenskej tokajskej oblasti na juhu Trebišovského okresu. Jedna z mála oblastí na svete, kde na výmere sedemsto hektárov možno dopestovať hrozno na výrobu prírodne sladených vín s liečivým účinkom s viac ako tisícročnou tradíciou. Prvého mája tu na pravé poludnie položili aj základný kameň nového gréckokatolíckeho chrámu a v ten istý deň obyvatelia mesta a okolia tradične oslavovali vstup Slovenska do Európskej únie, uctili si pamiatku Štefánika a zabavili sa na festivale Slovákov žijúcich v zahraničí nazývanom Dedovizeň, na ktorom nechýbali ani zástupcovia Matice slovenskej, vrátane jej predsedu Mariána Tkáča.

• Slovenské Nové Mesto má len čosi vyše tisíc obyvateľov, leží na najvzdialenejšom juhovýchodnom cípe našej vlasti a od maďarského Sátoraljaújhelyu ho delí len riečka Roňava. Takže ako – obec alebo mesto?

Ja som zvyknutý na otázku oveľa uštipačnejšiu. Že či je Slovenské Nové Mesto slovenské, či je nové a či je mesto, lebo vraj nič z toho nie je pravda. A ja odpovedám, že podľa posledného sčítania obyvateľstva v roku 2011 sa v našej obci hlásilo iba necelých desať percent obyvateľov k maďarskej národnosti, a tak je teda naša obec naozaj slovenská. Z pohľadu histórie miest a obcí naša obec naozaj nemá niekoľko sto rokov, my sme vznikli v roku 1918 v súvislosti so vznikom česko-slovenského štátu, takže slovo „nová“ v každom smere stojí. Ani štátut mesta naše „mesto“ nemá, ale vstup do Európskej únie, ktorý si dnes pripomíname, má pre nás veľmi veľký význam. Ako vieme, vnútorné hranice Európskej únie sú v súčasnosti iba pomyselné, čo znamená že sme sa stali predmestím dvadsaťtisícového mesta. Pravdaže,

Starosta Ján KALINIČ v rozhovore s predsedom Matice Mariánom TKÁČOM.

s dôležitým dôvetkom: pri zachovaní si vlastnej slovenskej identity.

• Takže oslavy prvého mája – v kalendári Sviatku práce – sa vo vašej obci spájajú s viacerými udalosťami: so vstupom do Európskej únie, s folklórnym festivalom Slovákov žijúcich v zahraničí a s pripomienkou tragickej, a ako odznelo v slávnostnom prejave, nevysvetlenej smrti generála Štefánika. Aká dlhá je táto tradícia?

Je to už o jedenásty ročník. Pravidelne každoročne kladieme vence k pomníku Milana Rastislava Štefánika, veď o tri dni si pripomenieme výročie jeho tragickej smrti. Pamätník M. R. Štefánika odhalila 9. júna 1935 Slovenská liga, v našej obci predchodkyňa súčasnej Matice slovenskej. Tento pamätník sme obnovili v roku 2006 na mieste, na ktorom sa zachoval pôvodný podstavec, pričom busta bola v rokoch komunizmu roztavená. My sme obnovili pôvodnú bustu, priestor sme nazvali Parkom M. R. Štefánika a odvtedy pravidelne na počesť tohto nášho hrdinu kladíme aj vence.

• Neďaleko odtiaľ stojí aj súsošie sv. Cyrila a Metoda...

Toto súsošie sme osadili na Námestí sv. Cyrila a Metoda, teda už týmto názvom sme predbehli dobu. Pri cyrilo-metodskom výročí sme osadili na tomto námestí sochy sv. Cyrila a Metoda v nadživotnej veľkosti.

• Ste starostom Slovenského Nového Mesta už trinásť rok. Čo považujete za svoj najväčší úspech v doterajšom pôsobení v tejto funkcii?

Že sa nám podarilo pozdvihnúť obec po materiálnej i duchovnej stránke. Obnovili sme kultúrny dom, ale aj základnú školu, materskú škôlku, obec sa splynofikovala a urobili sme aj kanalizáciu. Pribudli nám nové chodníky, cesty, obnovili sa priestranstvá, bola zrekonštruovaná cesta za koľajami po železničnú stanicu a urobilo sa množstvo ďalších prác, ktoré viedli k skvalitneniu života v obci. Obnovili sme činnosť telovýchovnej jednoty, založili sme folklórny súbor Novomeščanka a následne ďalšie súbory, tanečnú skupinu Novomestský strapček, detský folklórny súbor Slniečko, ktoré ste dnes mali možnosť vidieť pri vystúpení, vrátane rómskeho súboru Mladosť, pretože máme v rámci obce Karlov dvor, kde žije komunita asi

dvesto Rómov. Usilujeme sa vytvoriť všetkým ľuďom v našej obci také podmienky na život, aby sa im tu páčilo. Kto sa chce čomu venovať, nech si to v našej obci vykonáva.

• Ako vieme, máte tu aj miestny odbor Matice slovenskej...

Áno, je to tak, náš miestny matičný odbor má asi šesťdesiat členov. Momentálne musím priznať, že posledný rok-dva aktivity možno trochu upadli, ale mohli ste vidieť tradičný stánok Matice slovenskej v rámci jarmoku tradičných ľudových remesiel v Gazdovskom dvore, v ktorom predstavujú naše tradície. Takže aj tu na miestnej úrovni usilujeme sa Maticu slovenskú pozdvihnúť a dostať ju na takú úroveň, na akej ju vnímali naši obyvatelia v minulosti.

• Ste ďalší rok vo svojom štvrtom funkčnom období starostom Slovenského Nového Mesta. Aký hlavný cieľ si kladiete v tomto funkčnom období?

Ono je to veľmi zložité postaviť si dopredu akýkoľvek náročnejší cieľ, pretože takýto cieľ musí byť aj finančne pokrytý. Ja svoje veľké ciele zvyknem odvodzovať najprv od toho, aké sú výzvy, ktoré konkrétne projekty by nám boli šité na mieru a vedeli by sme na základe nich riešiť veci v obci. Aktivity menšieho charakteru si vieme financovať aj z vlastných prostriedkov, keďže sa usilujeme hospodáriť racionálne a šetriť eurá, kde sa dá, a z nich potom svojpomocou urobiť či podporiť tie akcie, na ktoré neexistujú projekty na úrovni kraja, štátu či Európy.

• Dnes (poznámka: rozhovor sa uskutočnil 1. mája t. r.) na pravé poludnie košický gréckokatolícky biskup M. Chatur posvätil základný kameň budúceho gréckokatolíckeho chrámu. O vzťahu obce ku kultúre ste sa už vyjadřili. A aký je vzťah obce a cirkvi?

Naša obec má so všetkým niečo spoločné, so všetkým, čo sa v obci deje. Obecné zastupiteľstvo i ja ako starosta sa aktívne podieľame na tom, aby aj gréckokatolícka cirkev mala tu svoj stánok. Pred niekoľkými rokmi postavili svoj kostol reformovaní občania a obec im pomohla finančne, aj prácou, aj organizačne. Rovnako sa pousilujeme pomôcť aj gréckokatolíkom, aby aj oni tu mali svoj stánok. To znamená, že prispějeme a prispeli sme už aj finančne, a pomôžeme aj prácou, pretože aj veriaci gréckokatolíci sú občanmi našej obce.

O ČOM JE REČ

Židia majú takú legendu – a možno tomu aj mnohí veria – že ich prorok Eliáš bol obdarený schopnosťou vracat sa z nebies medzi ľudí, aby zaznamenal do Veľkej knihy všetky utrpenia, ktorými prešiel a prechádza židovský národ počas svojej existencie. Opisuje

Žene je jedno, či ju znásilnil Rus, Nemec, Američan

Rudolf SLEZÁK

vraj bolestivé výkriky mučeníkov, náreky matiek, plač detí i bezmocnosť mužov, ktorí nedokázali ochrániť svojich najbližších. Malo by to byť svedectvo, ktoré bude predložené pri poslednom súde priamo Stvoriteľovi, aby prihliadal aj na nešťastia a pohromy, ktoré postihli jeho vyvolený národ v ťažkých časoch. Ktovie, či by sa v tej knihe nenašlo miesto aj pre iných obyvateľov tejto planéty, ktorí tiež počas svojho života zažili skutočné peklo. Ako áno, potom by tam určite bola zmienka aj o utrpení žien, ktoré sa stali obeťami vojakov Červenej armády, ktorí tiahli cez Poľsko, Maďarsko, Slovensko, Rakúsko i Nemecko... na Berlín. Ponáhľali sa, aby pokorili toho, ktorý ako prvý zaútočil na ich vlasť...

prečo. Čím viac a častejšie sa bude pripomínať barbarstvo ruských vojakov na civilnom obyvateľstve, najmä však na ženách, o to menej sa bude písať o farmárskych synčkoch z Kanady, zo Spojených štátov amerických... a ich spojencoch, ktorí sa dopúšťali rovnakých zločinov. Možno to boli otcovia a dedovia tých vojakov, ktorých sme v týchto dňoch videli vracat sa cez polovicu Európy z cvičenia naspäť na svoju základňu v Nemecku. Ak to bol pre našich susedov obrovský zážitok, myslím si, že Slovensko až tak neutrpelo, keď si nezvolili trasu cez naše územie. My starší ešte máme v živjej pamäti august 1968 aj čas, keď nad našimi hlavami tiahli plne naložené bombardéry

na Belehrad. Nikto z nás nebol z toho nadšený a doteraz sa za to hanbíme.

Ale aby som neodbočoval. Ženy vo vojne mi pripomenula nemecká profesorka histórie Miriam Gebhartová, ktorá vo svojej knihe Als die Soldaten kamen píše, že do roku 1955 Američania znásilnili stodeväťdesiat tisíc nemeckých žien, Briti majú na sve-

domi štyridsaťpäťtisíc, Francúzi päťdesiat tisíc... Vidno, že to tiež neboli všetko iba ušľachtilí osloboditelia, ktorí rozhadzovali okolo seba cukríky, žuvačky, čokolády a pančucháče. Pripomenul mi ich aj spisovateľ Alberto Moravia vo svojej Vrchárke. A potom ešte aj rovnomenný film, ktorý som videl niekedy v šesťdesiatych rokoch. Nakrútil ho vynikajúci režisér Vittorio De Sica s rovnako vynikajúcou, vtedy dvadsaťšesťročnou Sofiou Lorenovou, ktorá v ňom skvelo stvárnila postavu temperamentnej vdovy Césire. Tá sa v lete 1943 rozhodla opustiť so svojou dvanásťročnou dcérou stále bombardovaný Rim a odísť do bezpečia na dedinu. Cestou do hôr ich však

v jednom rozbitom a opustenom chráme objavila skupina spojeneckých vojakov Maročanov a surovo ich obe znásilnili. V tom čase to bol odvážny film, ktorý ponúkol svetu svedectvo aj o tom, ako barbarsky sa správali v Taliansku nielen ich spojenci, ale aj osloboditelia. Znásilňovanie a rabovanie tam bolo súčasťou každodenného života.

Každý národ má svoje obdobie, ktoré by najradšej vymazal z histórie. Našou hanbou sú deportácie Židov, predvojnové vyhánanie Čechov a povojnové Nemcov... Po sedemdesiatich rokoch od skončenia vojny sa však všetky národy usilujú zaujať na veľkej mape svetových dejín čo najdostojnejšie miesto. Profesorka Gebhartová všetky hriechy, ktoré spáchali spojeneckí vojaci na území Nemecka, pekne roztriedila medzi Američanov, Britov, Francúzov..., aby aj ich potomkovia vedeli, ako sa ich predkovia správali vo vojne. Vidno, že jej nebolo jedno, ktorý národ spáchal viac alebo menej zločinov. Jedno by to mohlo byť akurát iba znásilňovanie žene, či sa stane obeťou Američana, Nemca, Brita, Rusa, Ukrajinca, Mongola... Je to však ešte aj po sedemdesiatich rokoch háklivá téma, pretože to nie je o erotike, sexe ani láske, ale o vojne, násilí a utrpení. Škoda, že sa nikdy nedozvieme, ako by túto tému zapracoval vo svojej Veľkej knihe utrpenia prorok Eliáš....

Prečo majú Rusi odlišný vzťah k sviatku víťazstva 9. mája

Nesmrtelné pluky v ruských mestách

Hlavná správa ruských televízií večer ôsmeho mája – úradníčka v provinčnom meste odovzdáva výmer a kľúče od bytu deväťdesiatročnému manželskému páru vojnových veteránov. Nebola to náhoda, pár sa totiž predtým osobne sťažoval prezidentovi, že síce výmer na byt dostali, ale s tým, že im ho dajú až o dva roky. Veď dovtedy nedožijem, argumentoval veterán. Zo šotu vyplynulo, že podobných prípadov je niekoľko tisíc.

Dušan D. KERNÝ – Foto: zdroj internet

Iný veterán nedostal Putinom zvýšenú penziu (v prepočte osemsto eur) pre nositeľov vojnového významenia Hrdina ZSSR, lebo včas nepodal žiadosť na úrad. Len čo sa poťažoval prezidentovi, tiež v priamom prenose televízie počas relácie, ktorej účastníci kladú otázky prezidentovi, úradníčky priam pribehli do hrdinovho bytu a všetko nebyrokraticky vybavili u neho doma. Rovnako sa stal všeobecne známy prípad invalidného nemobilného veterána, obrancu Stalingradu. V meste, ktoré kedysi bránil proti Nemcom, zostal teraz uväznený na deviatom poschodí volgogradského vežiaka, kde nepremával výťah a nikto sa ho ani nezberal opraviť. Pravda, kým sa o tom nedozvedel prezident. Tieto a iné prípady cieleného mediálneho pôsobenia na prospech prezidenta sú možné len preto, že sa neraz nedarí prelomiť prislovečnú ruskú byrokráciu a ľahostajnosť. Každoročný sviatok 9. mája je príležitosťou, ako presadiť svoje, využijť to. Je to odvrátená tvár prehliadok na Červenom námestí.

■ KRUTÝ OSUD
Vojenské prehliadky neboli vždy samozrejmosťou. Prvá sa konala 24. júna 1945 – a na dlhé roky bola posledná. Už v roku 1949 bol 9. máj ako sviatok zrušený a hlavným sviatkom sa stal 1. máj. Namiesto sviatku armády, sviatok pracujúcich. Hlavný stroja víťazstva maršal Žukov bol odsunutý ako veliteľ do Odessy. Mnohých vojakov invalidov čakal krutý osud. Všetkých odsunuli do osobitných zariadení a zobrali im dokumenty. Polícia robila

na vojnových invalidov záťahy, vyčistila od nich mestá – nezodpovedali obrazu sovietskej radostnej prítomnosti a šťastných pracujúcich. Dodnes na všetkých záberoch z osláv nevidno invalidov. Bol to jeden z najdrastickejších počínov voči víťazom vojny, ktorí za to draho platili. V boji i po ňom. Krátko po vojne Stalin zrušil nielen nosenie vojnových vyznamenaní, ale aj všetky výhody a príplatky s tým spojené.

■ FALZIFIKÁCIE UDALOSTÍ
Pripomienky vojnového utrpenia sa po prvý raz spritomnili až v roku 1960. Vtedy sprístupnili prvý vojnový cintorín – Piskarevský – vo vtedajšom Leningrade. Hroby státisícov obyvateľov mesta, ktorí zahynuli počas barskej blokády. Pritom plná pravda sa o dňoch krutej vojnovy blokády hovorí celostne vlastne až po roku 2000.

Hrob Neznámeho vojaka pri Kremľskom múre nie je tiež nijaká samozrejmá. Vznikol až v roku 1967, dva roky po tom, čo sa v roku 1965 po dvoch desaťročiach obnovili prehliadky na Červenom námestí. To všetko však sprevádzala veľká vlna falzifikácií, zatajovanie kľúčových udalostí a faktov, povedzme aj cenzurovanie pamätí maršala Žukova, ktoré bez zásahov vyšli až v rokoch perestrojky na konci XX. storočia. Až po rozpade ZSSR, v roku 1995, otvorili v Moskve Pamätník obeť druhého svetovej vojny, prislovečne na Poklonnej hore. Okrem pravoslávneho chrámu tam možno zísť aj do mešity či synagógy. Osobitný zvon tu majú všetci Španieli, účastníci vojny tak na sovietskej, ako aj na nemeckej strane. Rozsiahly pamätník, doslova zaberajúci celú horu, má aj najpôsobivejšie súsošie v Európe venované obe-

tiam vyvražďovania národov. Pomník Neznámemu vojakovi, ktorý je na Poklonnej hore, zbavili akejkolvek niekdajšej pompéznosti, je plný ľudského utrpenia, nešťastia, smútku. Niet tam lešteného mramoru, je tam bolesť premenená na monument.

■ MILIÓNY OBETÍ
Typické je, že doteraz nie sú presné údaje o počte mŕtvych a nezvestných. Tajilo sa to, ba v sovietskych časoch sa aj falšovalo, teraz sa hovorí o dvadsiatich šiestich miliónoch. Jeden z autorov perestrojky a glasnosti Alexander Jakovlev hovoril až o tridsiatich piatich miliónoch obetí. Nedávno posmrtné zverejnené denníky frontovníka, spisovateľa Viktora Astafjeva obsahujú tvrdenie o štyridsaťjeden miliónoch vojnových a civilných obetí národov vtedajšieho ZSSR. „Ti, ktorí to spôsobili, by si mali kláknúť uprostred Ruska a prosiť národy o odpustenie,“ vyzýva Astafjev a myslí tým aj na zločiny samotného sovietskeho systému. Na stránke ruského ministerstva obrany možno hľadať v nekonečnom zozname padlých – doteraz je tam zapísaných šesťnásť miliónov mien! Mená nájdených nemeckých organizácií starostlivosti o hroby padlých. Vlastenecké spolky dodnes hľadajú a nachádzajú nepochovaných vojakov. Preto ak vznikla iniciatíva Pochod nesmrtelného pluku, prišli nielen v Moskve, ale aj v Petrohrade s portrétmi svojich príbuzných státisíce ľudí. Všetky televízie ukazovali prehliadku, ale takmer nijaká onú masu spomínajúcich a smútiacich. Najstaršia a najvytvalejšia kritická kremelských pomerov Ľudmila Alexejevová, z chýrneho „disidentského“ moskovského Helsinského výboru pre ľudské práva, napísala prezidentovi, aby oslavy neboli len predmetom hrdosti a víťazstva, ale tak ako vždy predtým – najmä smútku a spomienky, aby sa zachovala minúta ticha. Na úvod oficiálnej prehliadky na Červenom námestí, tisíce vojakov v pozore pred sebou, necelé tri desiatky zahraničných hostí stojac za sebou prezident onú minútu ticha aj vyhlásil.

Turecký prúd prekáža Američanom v ich plánoch na Balkáne

Obavy z ďalšieho etnického konfliktu

Najnovší teroristický útok, ktorý sa odohral v noci z pondelka 20. apríla na utorok 21. apríla 2015 v obci Gošince, oživil obavy macedónskej verejnosti z opätovného vypuknutia medzietnického macedónsko-albánskeho konfliktu.

Od nášho stáleho spolupracovníka v oblasti Martina JARINKOVIČA

Podľa macedónskych médií útok na policajnú stanicu v obci Gošince vykonalo štyridsaťčlenné komando v uniformách so symbolmi UČK. Teroristom sa podarilo obsadiť macedónsku policajnú stanicu, odzbrojiť a zajať štyroch príslušníkov polície, ktorých však po tom, čo ich zbili, nechali ujsť. Útočníci sa následne stiahli do Kosova.

■ ODKAZY A ANALÓGIE
V tejto súvislosti značná časť macedónskych analytikov a médií poukazuje na paralely s dňami v roku 2001. Aby sme slovenského čitateľa uviedli do obrazu. V roku 2001 sa v Macedónsku odohrala krátka, ale pre ďalší vývoj krajiny osudná vojna medzi Macedóncami a albánskou minoritou podporovanou z Kosova. Výsledkom bola tzv. Rámcová dohoda, ktorou Západ prinútil Macedónsko pretransformovať sa z národného štátu na štát macedónsko-albánsky. Konfliktu predchádzala podobne ako teraz vyhrotená vnútropolitická situácia spôsobená snahou opozície o povalenie vlády. Politický boj bol podobne ako teraz sprevádzaný odpočúvacími kauzami. Aj vtedy, aj teraz je pri moci Vnútromacedónska revolučná organizácia – Demokratická strana za macedónsku národnú jednotu (VMRO-DPMNE), a v opozícii Sociálnodemokratický zväz Macedónska (SDSM). Vtedy sa konflikt začal v dedine Tanuševci, v susedstve obce Gošince, ktorá sa stala terčom naj-

novšieho útoku. Oba útoky malo na svedomí komando z Kosova. Aj vtedy tak ako dnes sa hneď po útoku objavili v časti médií nepravdivé špekulácie o zinscenovaní útoku vládou.

■ ODKRÝVANIE SÚVISLOSTÍ
Podobne ako vtedy aj dnes má útok lokálne i globálne súvislosti. Objavuje sa tu viacero záujmov – od albánskeho a gréckeho až po americký, ktoré sa v prípade Macedónska

častočne zhodli. Všetkým prekáža súčasná macedónska vláda, ktorá sa usiluje o nezávislú macedónsku politiku. Protiváhu vláde tvorí opozičný SDSM Zorana Zaeva. Líder opozície požíva sympatie západných médií. Pre pochopenie príčin tejto obľúbenej uvedieme, že známa macedón-

ska intelektuálka Mirka Velinovska podobne ako významný macedónsky publicista Dragan P. Latas poukazujú na naviazanosť SDSM na Georga Sorosa či Americkú agentúru pre medzinárodný rozvoj (USAID). Podľa macedónskeho denníka Večer Zoran Zaev na rozdiel od vlády Nikolu Gruevského je prijateľnejšou alternatívou aj pre Grécko pre ochotu na kompromis týkajúci sa zmeny názvu štátu. Trvalo napäté vzťahy pre grécke neuznávajúce

názvu Macedónsko a s tým spojené blokovanie prístupových rokovaní do EÚ a NATO však v súčasnom konflikte Východ – Západ naberajú závažné geopolitické dôsledky. Grécke veto podľa denníka Večer znemožňuje Západu účinne eliminovať ruský vplyv na Balkáne. Neriešený status Mace-

dónska totiž vytvára priestor pre ruský prienik na polostrov. Tento problém sa stal evidentný po ohlásení ruského projektu plynovodu Turecký prúd. Denník Večer odvolávajúc sa na viacero analytikov dedukuje, že za útokom v Gošinciach stoja tie isté tajné služby, ktoré tri mesiace predtým pomáhali lídrovi SDSM v organizovaní neúspešného pokusu o štátny prevrat.

■ PLYNOVÁ STOPA
Na ďalšie súvislosti poukázala M. Velinovská v denníku Nova Makedonija. Macedónsko je podľa nej najslabším ohniskom projektu Turecký prúd. Podľa Velinovskej Rámcová dohoda z roku 2001 bola zámerne konštruovaná ako nášlapná mína, ktorú možno kedykoľvek aktivovať. Figúrky, ako je Zaev, môžu podľa nej na povel svojich pánov kedykoľvek vyvolať politickú alebo inštitucionálnu krízu. Celú mozaiku dotvoril srbský vojensko-politický analytik Miroslav Lazanski, ktorý za hlavného hýbateľa najnovších udalostí v Macedónsku označil USA, taktovke ktorých prispôsobujú svoje záujmy aj lokálni hráči. Podľa neho za útokom stojí zámer Washingtonu zma-riť realizáciu Tureckého prúdu. Destabilizované Macedónsko a prípadná veľkoalbánska expanzia podľa neho môžu slúžiť ako nástroj na vytlačenie Ruska z Balkánu. Oprávnenie na takéto úvahy dal už pred časom americký minister zahraničia John Kerry, ktorý vyhlásil, že krajiny ako Srbsko, Macedónsko a ďalšie sú na linii stretu záujmov v kontexte vyostrených rusko-amerických vzťahov. S vyostrovaním vzťahov veľmocí sa dá predpokladať aj ďalšie zvyšovanie obojstranného tlaku na štáty na tejto linii. Môže to destabilizovať Balkán, ktorý sa opäť môže stať arénou veľmocenského zápasu, na ktorý spravidla doplácajú malé štáty.

Foto: zdroj internet

GLOSA

Vymývanie mozgov je stará politická disciplína, ktorá sa ťahne dejinami ľudstva už od stredoveku. Svoj vrchol dosiahla počas fašizmu a komunizmu, ale ani dnešné médiá sa nedajú zahanbiť. Konkrétne mám na mysli spravodajstvo Slovenskej televízie z osláv sedemdesiateho výročia skončenia druhej svetovej vojny. Dnes je priam hriechom uvádzať, že našu vlasť oslobodili červenoarmejci či Sovietska armáda – boli to jednoducho iba „padlí vojaci“. Tak na Dukle, vo Svidníku a na ďalších miestach, kde prebiehali ťažké boje s fašistami, nie sú pochovaní príslušníci Červenej armády, ale „padlí vojaci“. Akísi padlí vojaci. Možno po čase aj „podlí vojaci“...

Akísi padlí vojaci...

Reportéri Slovenskej televízie sa o konkrétnych vojakoch vo svojom spravodajstve z osláv ukončenia druhej svetovej vojny nezmiňujú. Dokonca aj taká precízna redaktorka, akou je Rita Fleischmanová, sa pri reportáži z bratislavského Slavína zmiňuje, že „sú tam pochovaní padlí vojaci“. A nedala si ani tú námahu zistiť, koľko ich je tu pochovaných. Všimnime si ten nonsens. Veď iní než padlí vojaci na cintoríne pochovaní byť nemôžu. A padlých vojakov je na našej planéte, bohužiaľ, celý oceán. Slovenská televízia sa priamej identifikácii vyhýba aj pri iných príležitostiach. Keď pripraví pre divákov celovečerný film, hlásateľ iba povie: „Slovenská televízia uvádza film v hlavnej úlohe, v slovenskom znení...“ atď. Akoby divák nezaujímal, či je to film taliansky, španielsky alebo francúzsky. Každý z nich má totiž svoje špecifiká a inú letoru predstavitelov filmových hrdinov. Naš divák tak podľa STV rozoznávať rozdiely medzi ľudom Francúzska a Talianska k svojmu šťastiu nepotrebuje. Tak ako dnes k svojmu šťastiu nepotrebuje vedieť, akí padlí vojaci ktorého štátu nás oslobodili. Ale to, že kdesi na Myjave havarovalo počas vojny americké lietadlo a o hrob jeho pilota sa stará istý obyvateľ regiónu, sa už označuje, že ide o amerického vojaka...

Prezident Kiska na ceremónii v Liptovskom Mikuláši povedal: „Prišli sme dnes preto, aby sme sa poďakovali a aby sme povedali, že nezabúdame na odolnosť, hrdinstvo a obeť všetkých, ktorí sa pričínili o porážku fašizmu a nacizmu v Európe. Vojakov Červenej armády – Rusov, Ukrajincov, Bielorusov a príslušníkov ďalších národov vtedajšieho Sovietskeho zväzu. Na ich ohromujúce obeť a nezlomnú vôľu... A sme dnes vďační tým národom a štátnikom, ktorí sa pričínili o to, aby sme sa stali súčasťou inej Európy.“ Komu máme byť vďační? Kto nám prejavil akékoľvek milosrdenstvo? Všetko sme si museli vydielť sami bez pomoci iných štátnikov. A do NATO sa nám predsa len nechcelo...

Stará Európa skončila pádom Berlínskeho múru a tá nová sa definuje najmä diferencovaním sa od Ruskej federácie. V terajšej Európe sa utvára nová jazva – Rusko ako protipól demokracie a pokroku, pretože štátnici „inej“ Európy to tak chcú. V pozadí je rivalita medzi USA a Ruskom. Aj keď prezident Havel prisahal, že po páde komunizmu viac nebudeme patriť do nijakého bloku, doviedol nás do toho amerického. Dokonalo nám vymyli mozgy. A Slovenská televízia v tom svojím spôsobom pokračuje. Všetci máme svoje mená. Aj armády každého štátu.

Peter JÁNOŠÍK

V génoch človeka je zapísaná celá jeho životná minulosť

Genetika objasní biele miesta v histórii

Prednáška doc. RNDr. Vladimíra FERÁKA, CSc., v bratislavskom Národnom centre pre popularizáciu vedy a techniky v spoločnosti, aj keď sa uskutočnila pred šiestimi rokmi, stále rezonuje vo verejnosti. Vzbudila veľkú pozornosť najmä prevratným objavom, že Slováci obývajú túto zem niekoľko tisícročí. Docent Ferák nie je len dlhoročným súdnym znalcom v odbore genetika, dve funkčné obdobia pôsobil ako dekan Prírodovedeckej fakulty UK, je členom Európskej spoločnosti pre genetiku človeka a ďalších významných medzinárodných inštitúcií.

Zhovárala sa Eva ZELENAYOVÁ – Foto: Rudolf ZELENAY

Docent RNDr. Vladimír FERÁK, CSc., je uznávaný expert v odbore genetika.

• **Povedzme si teda niečo o tejto záhadnej molekule.**

Najskôr by som však zareagoval na témy, ktoré ste nadhodili v úvode. Objav, ktorý spomínate, nebol nijakým spôsobom prevratný a nedá sa interpretovať tak, že Slováci obývali toto územie už pred mnohými tisícročiami. Lebo vieme, že vtedy nijakí Slováci nejestvovali. Ale predkovia väčšiny dnešných Slovákov žili v Európe už pred dávnymi tisícročiami, dokonca pred desiatkami tisíc rokov. Inak povedané, veľká väčšina Slovákov má predkov, ktorí žili v Európe, nie nevyhnutne na súčasnom Slovensku, už pred viac ako desaťtisíc rokmi. Teda skôr než vznikla neolitická kolonizácia Európy, čo sa stalo pred desaťtisíc až päťtisíc rokmi. A to je doba, keď sa do Európy z Blízkeho východu cez Balkán dostalo poľnohospodárstvo. Teda v mladšej kamennej dobe, pre ktorú je charakteristické najmä poľnohospodárstvo ako hlavný zdroj obživy. Predkovia väčšiny z nás žili v Európe predtým, než sem prišli ľudia, ktorí sem doniesli poľnohospodárstvo.

• **Z čoho to vyplýva?**

Analýzou DNA, ktorá sa začala rozvíjať zhruba pred dvadsiatimi piatimi rokmi a zameriavala sa aj na štúdium ľudskej prehistórie, sa podarilo zistiť, že tá DNA, ktorú majú obyvatelia veľkej časti Európy, pochádza od ľudí, ktorí žili na tomto teritóriu pred vyše desaťtisíc rokmi a ešte sa neživil poľnohospodárstvom.

• **A odkiaľ sa podarilo získať vzorky DNA týchto ľudí?**

No zaujímavé je, že na to neboli potrebné vzorky tých ľudí, ktorí tu vtedy žili. Na to stačili vzorky DNA súčasných ľudí. A to preto, lebo v DNA je istým spôsobom zapísaná jej história. Zvlášť informatívne sú dve molekuly DNA, ktoré sa prenášajú z generácie na generáciu ako celok. Po mužskej línii je to DNA chromozómu Y (Y-DNA) a po ženskej línii je to tzv. mitochondriálna DNA, ktorá sa prenáša z jednej generácie na druhú výlučne cez vajíčko. Ibaže tá sa nenachádza v jadre bunky, ako takmer všetka DNA, ale v bunkových štruktúrach nazývaných mitochondrie. Časom nastávajú prakticky v každej DNA sice zriedkavé, ale predvídateľné mutácie. Možno

ich identifikovať v DNA aj dnes a z ich usporiadania vieme zistiť, ktoré sú pôvodné a ktoré nastali v priebehu neskorších generácií. Keďže vieme, ako často nastávajú, vieme približne odhadnúť aj vek jednotlivých mutácií. Sú to akési posolstvá dávnej minulosti.

• **Teda takto ste dospeli k výsledkom, ktoré dokazujú, že Slováci nežijú na tomto území len od 5. storočia?**

K takýmto výsledkom sme nedospeli len my, ide o výskum, na ktorom spolupracuje veľké množstvo rozličných európskych genetických laboratórií. Spočiatku všetky tieto údaje pochádzali z výsledkov štúdií založených na štúdiu DNA súčasných obyvateľov sveta. V nedávnych rokoch boli potvrdené výsledkami štúdia DNA z kostrových nálezov, pretože to umožnili nové metódy. Dnes už sú k dispozícii výsledky analýzy DNA z kostrových pozostatkov starých dokonca až niekoľko desiatok tisíc rokov z rozličných európskych populácií. A do značnej miery korešpondujú so zisteniami, ktoré boli založené výlučne na štúdiu DNA súčasných generácií.

• **Veda zatiaľ nedokázala rozlíštiť všetky informácie, ktoré sú zakódované v DNA človeka. Koľko toho ešte nevieme?**

To nevieme. Pred pätnástimi rokmi sa skončil obrovský medzinárodný projekt stanovenia sekvencie ľudského genómu. V rámci tohto projektu sa podarilo určiť poradie všetkých tých troch miliárd genetických „písmen“, stanoviť počet génov v ľudskej DNA (je ich približne 23 000) a pri väčšine génov zistiť aj ich funkciu. Ale gény tvoria len malú časť celej DNA. V súčasnosti popredné genetické pracoviská riešia medzinárodný projekt, ktorého úlohou je stanoviť funkciu aj tých častí DNA, ktoré nemajú bezprostredne kódujúcu úlohu. Ukazuje sa, že neplatí donedávna tradovaný názor, podľa ktorého veľká časť DNA žiadnu funkciu nemá. Pre čoraz väčší a väčší počet úsekov DNA sa nachádza nejaká regulačná alebo iná funkcia, takže tá tzv. prázdna DNA sa ustavične skrakuje. No a určite ešte existujú funkcie DNA, o ktorých ani netušíme, že jestvujú. Takže zďaleka nepoznáme všetky informácie uložené v DNA. Preto ani

nevieme, koľko toho o DNA zatiaľ nevieme.

• **Je v schopnostiach človeka spoznať ich?**

Odhadoval by som, že áno, ale je to beh na dlhé trate a určite to nebude najbližších desať rokov.

• **Vy ste sa svojho času zmienili, že informácia sa do DNA dostala nejakým spôsobom. Akým? Poznáme už odpoveď na túto otázku? Podľa informácie teoretika Henriho Quastlera „vytvorenie novej informácie je zvyčajne spojené s vedomou aktivitou“. Čo na to hovoríte?**

Genetická informácia celkom určite nevznikla nejakým vedomým zásahom. Vyvinula sa v priebehu 3,5 miliardy rokov, odkedy existuje život. Postupne sa vyvíja, ale bez akéhokoľvek vedomého zásahu. Nerozumiem tomu, prečo všetky informácie musia pochádzať z nejakého vedomia.

• **Nestotožňujete sa teda s názorom Quastlera?**

Nie, ale na to, aby som mohol kvalifikovane na túto otázku odpovedať, musel by som byť informatikom. A ja ním nie som.

• **Vedci sa už dlhodobo usilujú vytvoriť ideálneho človeka. V ostatnom čase vo Veľkej Británii schválili zákon, ktorým povolili počatie detí s DNA od troch rodičov. Dvoch žien a jedného muža. Dá sa povedať, že genetické manipulácie sledujú kvalitu života, alebo sú len výnosným biznisom? Alebo aj niečím iným?**

Neviem, či sa vedci nejakou špeciálne venujú vytvoreniu ideálneho človeka. Podstatná je druhá časť otázky. Ide o zákon, ktorý dovoľuje, aby sa narodili deti matkám, ktoré majú poruchu v mitochondriálnej DNA. Mitochondrie sú štruktúry bunky, ktoré sa prenášajú do ďalšej generácie len cez vajíčko, nie cez spermium. V mitochondriálnej DNA človeka je niekoľko génov kódujúcich enzýmy, ktoré majú úlohu pri tvorbe bunkovej energie. Je ich trinásť, pričom v DNA ľudskej bunky je asi dvadsaťtisíc génov. Takže v prípade tých trinásť génov ide o vonkoncom nepatrný zlomok v počte génov. Mutácie v týchto génoch zapríčiňujú ochore-

nia, ktoré sa prenášajú z postihnutej matky na jej deti; postihnutý otec mutáciu do ďalšej generácie neprenesie, lebo jeho mitochondriálnu DNA jeho deti nezdedia. Vždy existuje určitý počet matiek, ktoré majú ľahkú formu mitochondriálneho genetického ochorenia, ktorým však hrozí, že budú mať dieťa postihnuté ťažkou, často smrteľnou formou tohože ochorenia. Aby sa tomuto predišlo, dajú sa mitochondrie z vajíčka vybrať a nahradiť mitochondriami zdravej ženy.

• **To sa dá urobiť?**

Podarilo sa už vypracovať niekoľko postupov, ktoré to umožňujú. Niektoré sú už úspešne vyskúšané na zvieratách. Keďže spomínaný zákon vstúpi vo Veľkej Británii do platnosti až koncom tohto roku, prvé deti, ktoré sa na základe tohto postupu narodia, môžeme čakať najskôr koncom roku 2016. Budú mať DNA matky, ktorá ich porodí, DNA svojho biologického otca, ale namiesto trinásť pôvodných mitochondriálnych génov svojej matky (s mutáciou) budú mať trinásť mitochondriálnych génov od darkyne. Tieto gény sú prakticky také isté, aké mala biologická matka. Až na to, že na nijakom z nich nie je mutácia. To je celé. Žiadne vytváranie nového človeka.

• **A prečo to neprijíma vedecká obec s nadšením?**

Pokiaľ viem, väčšina odborníkov v tomto postupe nič mimoriadne nevidí. Z môjho hľadiska je transplantácia mitochondrií podobná transplantácii srdca. Nie je v tom nijaký podstatný rozdiel.

• **Teda v tomto prípade nejde o zásah do genetiky človeka?**

No v istom zmysle slova zásah do dedičného materiálu to je, lebo tá mutácia tam potom naozaj nie je a tento stav sa prenesie do nasledujúcich generácií, čo sa napríklad pri transplantácii srdca nestane. Rozhodujúce je však toto: mitochondriálne gény nekódujú nijaké telesné či duševné vlastnosti človeka, zabezpečujú výlučne tvorbu bunkovej energie. Preto výmenou postihnutých mitochondriálnych génov za zdravé nevytvárame dieťa „na želanie“, ale dieťa, ktoré bude mať všetky telesné i duševné vlastnosti po svojich rodičoch, ibaže nebude trpieť mitochondriálnou genetickou chorobou.

• **Je možnosť aj na Slovensku robiť takéto génové transplantácie?**

Nie, na Slovensku nie sú pre to zatiaľ vytvorené legislatívne ani odborné predpoklady.

• **Rastlinná produkcia je už značne geneticky zmanipulovaná a mnohé štáty sa bránia jej dovozu. V USA začali geneticky ovplyvňovať chov lososov. Niektorí vedci varujú, že molekuly geneticky zmanipulovaných potravín sú pre človeka hrozbou. Čo si myslíte o tejto problematike?**

Na to mám úplne jednoznačný názor, a síce taký, že nijakú zdravotnú hrozbu nepredstavujú. A nie som s týmto názorom vôbec osamotený. Myslí si to obrovská väčšina genetikov. Po prvé, nie je vôbec teoreticky očakávateľné, že ak sa nejakej rastline alebo živočíchovi vnesie alebo vymení nejaký gén, mohlo by to predstavovať zdravotné riziko pri ich konzumácii. Ale predovšetkým skúsenosti z konzumácie biliónov jedál z geneticky upravených potravín počas vyše dvoch desaťročí, napríklad v USA, Kanade a inde, kde sú tieto potraviny úplne bežné, nevedli k nijakým zdravotným následkom. Teda ani teoreticky niet dôvodu očakávať, ani empiricky sa nedokázali žiadne negatívne zdravotné následky z konzumácie jedál z geneticky manipulovaných potravín. Som jednoznačne presvedčený, že je to iracionálna obava.

• **Niektorí ľudia odmietajú jesť kukuricu, lebo je známe, že je už všetka geneticky manipulovaná.**

Áno, ale ona je väčšinou geneticky manipulovaná preto, aby ju nenapadal konkrétny škodca. Inak sa dá tomu napadnutiu zabrániť len chemickými postrekmi, o ktorých som jednoznačne presvedčený, že sú oveľa škodlivejšie. Ale je tu ešte otázka, ako môžu genetické manipulácie vplyvať, dajme tomu na prírodu ako celok, aké môžu byť ich ekologické následky. Tam už takým odborníkom nie som. Neviem to celkom presne posúdiť, ale som presvedčený, že geneticky upravené varianty nedokážu vytlačiť pôvodné. Sú to všetko plodiny, ktoré môžu rásť len preto, že im človek vytvorí podmienky.

• **Ani dlhodobá konzumácia takýchto potravín nemôže ovplyvniť ľudský rod? Genóm človeka?**

Som presvedčený, že nie.

• **Ešte sme si nepovedali, čo je to genóm človeka?**

Genóm človeka je ľudská DNA. Kedysi sa hovorilo, že je to súbor génov, ale to sa ešte nevedelo, že okrem génov je v DNA množstvo iných sekvencií, ktoré nie sú génmi v pravom zmysle slova, takže pod genómom rozumieme skôr celú DNA.

• **Nemáme dôkazy o tom, že by sa od začiatku objavenia sa človeka nejako prevratne zmenila jeho DNA?**

Na DNA nepretržite nastávajú mutácie, ktoré ju menia.

• **A ako potom môžeme povedať, že dnešný človek tu bol už desaťtisíc rokov?**

Lebo stále je to ľudská DNA. Na DNA nastávajú mutácie stále. S malou početnosťou, ale stále. Nielsen na ľudskej, na ľubovoľnej. Pod pojmom mutácia si väčšina ľudí predstaví niečo, čo má výlučne negatívny následok. To je však úplne chýbná predstava. Väčšina mutácií, ktoré nastávajú na DNA, navonok nezmenia vôbec nič. Takýchto mutácií je najviac. Vyskytujú sa najčastejšie v nekódujúcich oblastiach DNA. Mutácie v kódujúcich úsekoch génov môžu často zapríčiniť, že sa narodí dieťa s genetickou chorobou. Genetických chorôb vyvolaných mutáciou v jednom gène poznáme niekoľko tisíc. Všetky sú však zriedkavé. Ale je určité malé percento mutácií, ktoré v organizme čosi zlepšia. Napríklad asi pred päť- až šesťtisíc rokmi vznikla mutácia, ktorá človeku umožňuje tráviť mlieko aj v dospelosti. A nie je to mutácia priamo v gène, ale v jeho regulačnej oblasti, ktorá leží dosť ďaleko od príslušného génu. Preto sa veľmi dlho hľadala. Tá mutácia sa v Európe rozšírila v čase, keď sem prišlo poľnohospodárstvo a bol nedostatok potravy. Bolo teda výhodné, ak aj dospeli ľudia mohli stráviť mlieko. Intoleranciu na laktózu má v Európe asi pätnásť percent obyvateľstva.

• **Ako sa v súčasnosti dá využívať veda o DNA v praxi?**

Predovšetkým sa využíva pri diagnostike genetických ochorení, ktorá sa dnes už takmer výlučne robí na báze analýzy DNA. Umožňuje to vykonať diagnózu už v prenatálnom období, najčastejšie z plodovej vody. Využíva sa pri štúdiu podstaty genetických a nádorových ochorení, lebo nádorové ochorenia sú v podstate ochoreniami zapríčinenými mutáciami DNA jednotlivých buniek. Ďalšou, vo verejnosti azda najznámejšou oblasťou využitia analýzy DNA je kriminalistika, alebo pri určovaní sporného otcovstva. Z DNA sme sa dozvedeli aj to, odkiaľ pochádzame.

Londýn začiatkom mája – alebo sláva víťazom a česť porazeným!

Princezná, parlamentné voľby a oslavy víťazstva

Roman KALISKÝ-HRONSKÝ – Foto: autor

Začiatkom mesiaca, v dňoch medzi druhým až ôsmim májom to vo Veľkej Británii bolo rušné. Niežeby niečo príliš husté vrelo pod pokrievkou monarchie, skôr bolo cítiť očakávanie niekoľkých dôležitých udalostí. Prvou bolo radostné čakanie verejnosti, teda poddaných jej veličenstva Alžbety druhej, na predstavenie najmladšej príslušníčky kráľovskej rodiny, novorodenej princeznej Charlotty. Tú rodičia – princ William a jeho manželka Kate, ukázali svetu druhého mája s tým, že prezradili aj meno svojho druhého dieťaťa. O nedostatok potomstva kráľovskej rodiny a následníkov trónu sa tak monarchia obávať nemusí.

Na palube trajektu cez kanál La Manche z francúzskeho Dunquerku do anglického Doveru v lodných obchodoch a reštauráciách farebné obálky všetkých možných printových periódik riešili práve budúcnosť rodiny následníka trónu a zdravie malej princeznej. Už predtým celá Británia mohla uzatvárať oficiálne peňažné stávky na meno, ktoré dajú rodičia novej šľachtickej. Patrí to k britskému verejnému životu – podaní sa zaujímajú o všetky aspekty života kráľovskej rodiny a okrem športu a ekonomiky je to najčastejšia téma pri rozhovoroch bežných obyvateľov ostrovnej veľmoci. Tak veru, britskí poddaní svoju vlasť stále považujú za veľmoc. Mali si to potvrdiť aj pri oslavách víťazstva v druhej svetovej vojne, ktoré sa v Londýne aj v iných veľkých mestách pripravovali na koniec toho udalostami naplneného týždňa. No ešte deň pred oslavami čakali celú Britániu parlamentné voľby.

■ BEZ REKLAMY

Nielen diaľnica z Doveru do Londýna, ale celá britská cestná sieť je na rozdiel od okolia slovenských cestných komunikácií absolútne bez reklamných bilbordov a iných reklamných pútačov. Má to dva jasné a rozumné dôvody. Jedným je bezpečnosť cestnej premávky, druhým je to, že obyvatelia aj úradníci si svoju krajinu vážia a chránia. Aj preto môže každý pociťovať obdivovať zvlnené pahorky okolo ciest, pričom výhľad na miestne farmy uprostred kultivovaných polí, striedajúcich sa s lesmi, hájmi a lúkami, mu nehavia monštrózne konštrukcie s bezduchými ponukami konzumného priemyslu.

Možno je to prekvapivé, ale aj keď Londýn je centrom svetového

obchodu, ani v jeho uliciach nenájdete záplavu reklamných plôch a pútačov. Výnimkou sú svetelné reklamy v niektorých častiach večerného mesta, ale inak je ako reklama povolené len označenie a názov firmy či obchodu na budove, v ktorej sídli.

Londýn, ktorý si počas druhej svetovej vojny, podobne ako iné mestá Anglicka, užil nemecké bombardovanie a zničenie boli celé štvrte, zažil prvú veľkú vlnu novátorskej výstavby hneď po skončení vojny. Ďalšia veľká vlna výstavby, ktorá menila tvár mesta, nastala v osemdesiatych rokoch počas vlády Margaret Thatcherovej. Vtedy sa priamo v centre objavila prvá štvrť mrakodrapov.

Môj sprievodca Miro Húska, ktorý v metropole na Temži žije od roku 1992, hovorí: „Obrovské investície do novej výstavby prišli na prelome tisícročí. Najprv developeri dostali prakticky voľnú ruku pri prestavbe starých dokov na rieke, dnes sú v priestoroch Docklands moderné obytné aj firemné priestory, samozrejme za primerane vysoké ceny. Pomohlo to aj rozvoju osobnej lodnej dopravy, ktorá pre obyvateľov nábrežných budov predstavuje najrýchlejší spôsob cestovania. Veď vidíš, ako sa to na rieke hemží plavidlami, a nie sú to len turistické vyhlídkové lode, ale aj dopravné spoje pre obyvateľov mesta.“ Stojíme na vršku v Greenwich parku pri budove observatória so slávnym nultým poludníkom a pozeráme sa smerom k rieke pod nami.

■ NOVÉ A STARÉ

Na našom brehu Temže stojí Múzeum námorníctva a vedľa Queen's House, teda Kráľovnin dom, kam verejnosti umožnili vstup bezplatne. Keď schádzame do prístavu, aby sme

sa nalodili na jedno z plavidiel, spýtam sa Mira: „A čo tie vysoké opachy na druhom brehu?“ Miro sa pousmeje a prikývne: „To sú opachy, ktoré zmenili celú panorámu mesta, aj preto sa ten zhuk mrakodrapov nazýva Panorama City. Takmer všetky budovy patria veľkým bankám, a tie na to očividne majú...“

Na lodi v slnečnom svite, no pri silnom vetre turisti z Ázie sa tackavo usilujú udržiavať rovnováhu v postojoch skúsených fotografov, no aj pre pomerne silné vlny, na ktoré naráža prova plavidla, zábery kamier a fotoaparátov budú mať dosť roztrasené. Loď na chvíľu zakotví pri slávnom moste Tower Bridge, časť pasažierov sa obmení, a keď minieme slávny hrad Tower, bližšie sa k Westminsteru. Oproti nám sa týči ďalší novodobý monument – obrovské vyhlídkové koleso London Eye, teda Londýnske oko, ktoré vo veľkých kabinách vyváža turistov do výšky 150 metrov, odkiaľ je skutočne atraktívny výhľad na takmer celý Londýn. „Túto atrakciu tiež postavili v rámci miléniových osláv príchodu nového tisícročia a zmenila tvár mesta. Angličania chceli mať v hlavnom meste niečo podobné, ako majú Francúzi v Paríži svoju Eiffelovu vežu, ale toto je predsa len niečo celkom iné, nielen preto, že Eiffelovka sa týči až do výšky 380 metrov a má už aj svoj vek, patinu a tradíciu. No aj napriek tomu, že vstup na London Eye stojí v prepočte pre dospelého tridsať eur, záujem je veľký,“ hovorí Miro a dopĺňa: „Ďalší stavebný ruch nastal po oznámení, že Londýnu prideliť právo organizovať letnú olympiádu v roku 2012. Ale ako vidíš, ani potom sa to neskončilo,“ Miro mi rukou nasmeruje pohľad na najnovší a najvyšší dokončený mrakodrap s názvom The Sharp, čo sa dá preložiť ako Črepina. Na najvyššiu vyhlídkovú terasu sa dá vyviezť za štyridsať libier. Na oboch brehoch Temže ďalej vyrastajú ako z vody nové mrakodrapy, roztrúsené kade-tade bez nejakej očividnej koncepcie.

Prejdeme okolo parlamentu a popod Big Ben, teda najvyššie vežové hodiny a jeden zo symbolov Londýna i celej Británie, prichádzame k Westminsterskému opátstvu. Na námestí pred ním stojí v parčíku socha zhrbeného Winstona Churchilla a na tráve okolo sochy posedávajú v oblekoch počas obednej prestávky oddychujúci a fastfoodom sa krmiaci pracovníci z okolitých budov. Keď vchádzame do vládnej štvrte Whitehall, pýtam sa Mira: „O pár dní, teda 7. mája, tu máte parlamentné voľby. Nikde nevidím stranické predvolebné plagáty s tvármi politikov. Ako to?“ Miro pokrčí plecami a utrúsi: „Tu si nikto nedovolí míňať alebo prepierať peniaze v drahej kampani. Patrí to k ich kultúre. Ak chceš kandidovať, musíš byť natoľko známy, že ľudia vedia, koho a prečo budú voliť. Kampani prebieha v predvolebných televíznych a rozhlasových debatách, a to musí stačiť.“

Pri ohradenom vstupe do Downing street, kde je sídlo britského premiéra, stojí štvorica policajtov. Kým by ma Miro mohol zastaviť, podídem k mužom v uniformách a pýtam sa: „Dobrý deň. Páni, už viete, koho budete voliť?“ Bez toho, aby som v ich očiach vzbudil akýkoľvek náznak podozrenia alebo aby ma poslali za hovorcom kráľovskej polície, na moju prostoduchú otázku sa ku mne otočilo so zdvorilými úsmevmi a jeden z nich odvetil: „Pane, my to vieme, ale u nás

Londínske pamätihodnosti – ako ich poznajú milióny návštevníkov z celého sveta.

Policajti v uliciach sú v prvom rade na to, aby slúžili ľuďom...

je to otázka súkromného názoru, a to si ctíme. Vy ste z Francúzska?“ opýta sa, ako keby mu podobné otázky mohli kľásť iba Francúzi. „Nie, pane, som zo Slovenska. Poznáte?“ spýtam sa bez toho, aby som čakal, že samozrejme musí poznať aspoň názov nášho štátu, keď už sme spolu v tej slávnej Európskej únii. Záporne pokrúti hlavou a vyhlási: „Nie, ešte som u vás nebol. Ale viem, že od vás je Martin Škrteľ, čo hrá za Liverpool.“ Usmeje sa, zasalutuje a na rozlúčku mi podá ruku.

O pár metrov ďalej ma čaká Miro a nad mojím príjemným prevkapaním sa iba zasmeje: „Čo si si myslel, že keď ich oslovíš, bude z toho nejaký incident? Tu sú policajti v prvom rade na to, aby slúžili ľuďom, nie ako v niektorých iných štátoch. Ideme ďalej,“ zavelí a vedie ma na Trafalgarské námestie. Je čas dať si obed v blízkej štvrti plnej reštaurácií s kuchyňami z celého sveta. V máteži rôznych jazykov a kultúr pomerne často zaregistrujeme slovenčinu aj češtinu, veď okrem turistov z našich končín, ktorí sú tu len na návšteve, v tomto megapolise sa dočasne, ba aj natrvalo usadili tisíceky našincov, ktorí si možno podobne ako ja občas pomyslia, že takto nejaký kedysi mohol vyzeráť staroveký Babylon.

■ V AKO VOLBY

Parlamentné voľby vo Veľkej Británii napokon vo štvrtok 7. mája vyhrala Konzervatívna strana úradujúceho premiéra Davida Camerona. Vodca opozičných labouristov Ed Miliband po trpké prehre odstúpil zo svojho postu predsedu strany. Cameronov koalíčný partner – liberálni demokrati, utrpeli volebné fiasko. Nick Clegg odstúpil z postu šéfa strany napriek tomu, že vo svojom volebnom obvode vyhral. Zo svojho vedúceho postu v strane odstúpil aj vodca euroskeptickéj Strany nezávislosti Spojeného kráľovstva (UKIP) Nigel Farage po tom, ako prehral vo svojom volebnom obvode.

Úspech oslavovala Škótska národná strana (SNP), ktorá zaznamenala svoj historický triumf v celom Škótsku a bude treťou najsilnejšou stranou celého Spojeného kráľovstva na úkor predtým vládnych liberálnych demokratov.

Premiér Cameron na druhý deň po voľbách a po oslavách sedemdesiateho výročia víťazstva nad nacizmom oznámil kráľovnej Alžbete II., že má dostatočnú podporu na vytvorenie vlády, teda vlády jednej strany. V 650-člennom parlamente získala Konzervatívna strana 331 kresiel,

Labouristická strana 232, Škótska národná strana 56, Liberálni demokrati 8, Demokratická unionistická strana 8, euroskeptická Strana nezávislosti Spojeného kráľovstva jedno kreslo. Ďalšie strany získali od jedného po štyri kreslá.

Britský premiér vyhlásil, že po víťazstve vo voľbách bude pokračovať s presadzovaním plánovaného referenda, čím potvrdil sľub, že v prípade úspechu vo voľbách usporiada do konca roka 2017 referendum o členstve Veľkej Británie v Európskej únii.

„Áno, dodržím sľub o konaní referenda o našej budúcnosti v Európe,“ povedal Cameron po návšteve panovníčky Alžbety II. Premiér tiež vyhlásil, že bude čo najrýchlejšie napredovať v pláne na udelenie väčších právomocí Škótsku.

■ V AKO VÍŤAZSTVO

V piatok 8. mája som stál s Mirom pod pamätníkom kráľovnej Viktórie. Podľa mena tejto doteraz najdlhšie vládnucej panovníčky vznikol symbol víťazstva, ktorý tak rád používal premiér Winston Churchill, keď chodil so vztyčenou rukou, na ktorej ukazovák a prostredníkom naznačil písmeno V. Napokon, veď je to jasné – V ako Victory a Victory znamená v preklade víťazstvo. S týmto znakom pripnutým na uniformách sa po celý deň pohybovali po Londýne veteráni druhej svetovej vojny. Kládli vence k všetkým pomníkom, najviac azda práve k soche premiéra Churchilla. Tisíce ľudí pred Buckinghamským palácom stíchli, keď si celá Británia pripomenula koniec vojny v Európe presne napoludnie dvoma minútami ticha. V paláci zatiaľ kráľovná Alžbeta druhá, ktorá má reálnu šancu prekonať v dĺžke vládnutia svoju predchodkyňu Viktóriu, prijala zástupcov veteránov a o niečo neskôr aj staronového premiéra Camerona.

Po ukončení osláv víťazstva, keď sa podvečerný Londýn dostával do svojho bežného piatkového rytmu, poznamenaného dopravnými zápchami a chystaním sa na začiatok vikendového nočného života, pred sídlom premiéra na Downing street zavládol nepokoj. Prívrženci vo voľbách porazenej Labouristickej strany prišli demonštrovať a neskončilo sa to iba pokrikovaním hesiel a ukazovaním transparentov. Stretnutie agresívneho davu s políciou sa zmenilo na skupinovú bitku. Aj v Londýne zjavne niektorí nechcú zmierlivo súhlasiť s pravidlom: Sláva víťazom, česť porazeným...

Nástup kráľovskej gardy návštevníkom metropolu nikdy nezovšednie.

Turistických atrakcií je v Londýne pozhňnané.

NÁZOR

Francúzsky prezident François Hollande uskutočnil historickú návštevu Kuby, keď ako vôbec prvý prezident galskej republiky od nadviazania diplomatických vzťahov v roku 1902 sa stretol s vrcholnými kubánskymi predstaviteľmi. Mohol si to dovoliť až po tom, ako vlní v decembri Kuba a USA nadviazali diplomatické styky. Skoršia návšteva by vzbudila nevôľu Washingtonu. Prezident Francúzska na Kubu zavítal krátko po tom, ako sa kubánsky prezident Raúl Castro stretol vo Vatikáne s pápežom Františkom. Stretnutie trvalo takmer celú hodinu.

Kuba víťazí...

François Hollande so sebou na ostrov priviezol tridsať podnikateľov, vrátane zástupcu reťazca hotelov Accor či výrobcu alkoholických nápojov Pernod-Ricard. Prezident hodlá využiť prelomové zbliženie medzi Spojenými štátmi americkými a Kubou najmä ekonomicky.

„Nemôžeme poprieť, že diplomatické oteplenie medzi Washingtonom a Havanou urýchlilo tiež zlepšenie vzťahov medzi Kubou a Európskou úniou. Cieľom cesty je, aby Francúzsko ako prvé mohlo v mene Európy a západných krajín Kubáncom povedať, že bude po ich boku, ak sa rozhodnú otvoriť sa svetu,“ povedal Hollande. Francúzsko je nateraz desiatym najväčším obchodným partnerom Kuby a do budúcnosti chce obchodnú výmenu s ostrovm zvýšiť. Jeho firmy si tak nechcú nechať ujsť nijakú príležitosť, ktorá bude sprevádzať hospodárske otvorenie sa Kuby. Prezident Hollande tiež povedal, že Kube by pomohlo najmä ukončenie vyššie päťdesiatročného obchodného embarga, ktoré dlhodobo poškodzuje jej ekonomiku, čo Paríž už dlho kritizuje. Zrušiť embargo však môže iba americký Kongres. Republikáni, ktorí ho momentálne ovládajú, sa však k tejto možnosti stavajú rezervovane.

Francúzsky prezident sa počas návštevy na komunistami ovládanom ostrove stretol s Fidelom i Raúlom Castrovcami. Fidela Castra pritom v minulosti označoval za krutého diktátora. Hollande sa najprv zišiel s osemdesiatosemročným vodcom komunistického prevratu z roku 1959 Fidelom Castrom, ktorý sa pre zdravotné problémy v poslednom čase vyskytuje na verejnosti iba zriedka. Súkromná schôdzka oboch štátnikov trvala takmer hodinu. Hollande sa potom stretol so svojim kubánskym partnerom Raúlom Castrom. Podrobnosti ich stretnutia však nie sú známe. Počas Hollandovej návštevy však vzájomne rokovali zástupcovia desiatok firiem z oboch krajín. Ropná spoločnosť Total takto získala právo na prieskum ložísk ropy pri pobreží ostrova v spolupráci s monopolnou štátnou spoločnosťou Cuba Petroleo...

(pj)

Štúrove Slovenskje národňje novini 1845 – 1848 – kapitoly z histórie (IV.)
Žiadosti, odvolania i modlitby... za noviny

Pripravil Pavol PARENÍČKA – Foto: archív

Matica slovenská a jej tlačový orgán Slovenské národné noviny sa principiálne hlásia k štúrovským tradíciám. V Roku Ludovíta Štúra 2015 si nielen kultúrna verejnosť na Slovensku, ale i celá naša spoločnosť s veľkou pietou pripomínajú dvojsté výročie jeho narodenia (28. októbra 1815 v Uhrovci), a zároveň uplynie stosedemdesiat rokov od založenia štúrovských Slovenských národných novín (1. augusta 1845 v Bratislave), ako aj dvadsaťpäť rokov od ich znovuoživenia v matičnom prostredí (5. júna 1990). K výročiam týchto troch výrazných medzníkov národnej histórie a dejín žurnalistiky redakcia Slovenských národných novín pripravila sedemdielny seriál článkov nazvaný Štúrove Slovenskje národňje novini 1845 – 1848 – kapitoly z histórie. Dnes pokračujeme jeho štvrtou časťou, ktorá približuje ďalšie útoky proti Štúrovmu periodiku a jeho najbližším zástancom a spolupracovníkom.

Po tom, ako sa Štúr na sneme i v novinách začal po stavovských a hospodárskych problémoch dotýkať aj národnostnej otázky v Uhorsku a predkladať návrhy na jej riešenie, rozpútali proti nemu maďarskí nacionalisti nenávistnú kampaň.

Tieto ataky vyvrcholili 13. marca 1848 po Štúrovej, ako sa ukázalo poslednej snemovej reči, čo dokumentuje aj autentické svedectvo jeho pomocníka z redakcie Slovenských národných novín P. Kellnera Hostinského: „... za päťmi Štúrovými šli maďaróni z paloty inzultujúc ho posmešnými výkrikmi, a len tej okolnosti, že sme sa viacerí tiež dostavili, slovenskí študenti, my z redakcie a mešťania, ktorí sme čakali na Ludovíta a česť dajúc mu za reč, vítali sme ho a prijali medzi seba.“

■ RAST NÁKLADU

Po tomto incidente sa Štúr prestal z obavy pred nacionalisticky motivovanými útokmi a možnými inzultáciami zúčastňovať na zasadnutiach uhorského snemu a koncom marca 1848 odišiel do preňho bezpečnejšej Viedne, kde sa začali schádzať predstavitelia slovanských národov. V tomto revolučnom čase a kvase sa Slovenské národné noviny tešili zväčšenej popularite. Stúpajúci počet odberateľov novín si vyžiadal dvojnásobný náklad z pôvodných štyristo na osemsto výtlačkov, preto Štúr zamýšľal ich transformáciu na účastinársku spoločnosť, dokonca uvažoval o zriadení vlastnej tlačiarne. Ale človek mieni a osud mení a aj v tomto prípade ďalší búrlivý vývoj udalostí zabránil Štúrovi uskutočniť tento podnikateľský zámer.

■ MAJÁK ORIENTÁCIE

V redakcii Slovenských národných novín a Orla tatranského popri hlavnom redaktori L. Štúrovi pôsobila v rokoch 1845 – 1848 skupina stálych redaktorov a viacero novinárskych elévov, redakčný kruh dopĺňalo množstvo dopisovateľov a spolupracovníkov. Noviny hneď od začiatku zápasili s nedostatkom financií a výdavky nestačili pokryť náklady na bežný chod redakcie. Zlú situáciu len čiastočne riešilo organizovanie finančných zbierok slovenskými národovcami, preto hlavný redaktor a ani jeho redaktorskí pomocníci nedostávali pravidelnú mesačnú apanáž. Skromné podmienky akceptovali aj dopisovatelia a dobrovoľní spolupracovníci, ktorými boli prevažne študenti bratislavského evanjelického lýcea. Starali sa o prepisovanie, redigo-

vanie, administráciu a expedovanie periodika. Napriek tomu Štúr a jeho pracovníci vytvorili zo Slovenských národných novín a Orla tatranského jedinečne veľkolepý fenomén našej národnej histórie a dejín slovenskej žurnalistiky, ktorý v svojej dobe slúžil slovenskej verejnosti a ľudu ako nenahraditeľný maják šírenia politických informácií, vzdelanosti, kultúry, osvety a literatúry.

■ VEDÚCA OSOBNOSŤ

Ludovít Štúr ako hlavný redaktor, spiritus agens či deus ex machina Slovenských národných novín nielen organizačne, ideovo a redakčne zabezpečoval chod i politickú líniu tohto periodika, ale svojou publicistickou činnosťou, ktorú predstavuje doteraz identifikovaných vyše tridsať článkov, sa stal jeho najvýznamnejším tvorivým reprezentantom a publicistom.

Sústredoval sa najmä na tvorbu závažných spoločenských úvodníkov. Nastaloval v nich problematiku úzko spätú so slovenským národným hnutím, všimol si uhorské a ríšske pomery, komentoval najmä vnútropolitický vývoj. Okrem politických tém venoval sa aj súvekej ekonomike, sociálnym otázkam, kultúre, pedagogike a osvete.

Celá jeho novinárska práca bola predchtnúť láskou k ľudovému základu spoločnosti (Hlas k rodákum, Pospolitosť a jednotlivosť), pričom svoje znalosti a rozhľad v novínových článkoch podával sugestívne a pôsobivo, majstrovsky používal jazyk, aby jeho rady zrozumiteľne, ako aj erudovane pomáhali zlepšiť postavenie ľudových vrstiev (Národy ku zlepšeniu stavu krajiny našej). Štúr dbal na to, aby noviny slúžili spravodlivej veci, pričom zdôraznil, že sú založené „na prisnom prisluhovaní spravodlivosti“, aby informovali, vzdelávali a šíрили národné povedomie, demokratické i morálne zásady. Propagoval aj osvetu, zakladanie gazdovských a čitateľských spolkov i spolkov miernosti.

V Orla tatranskom sa Štúr prezentoval recenziami, a predovšetkým historickými článkami, v ktorých veľkú pozornosť venoval osudom Napoleona Bonaparta ako jeho vášnivý obdivovateľ (Prechod Napoleona cez Alpy, Osoby okolo Napoleona v jeho konzuláte r. 1800 a nasledujúcich, Ostatné hodiny Napoleona).

■ REDAKTORSKÉ STRATY

Z kandidátov na miesta redaktorských pomocníkov odstúpil ešte v novembri 1843 Janko Kalinčiak,

ktorý odišiel na univerzitné štúdiá do saského Halle a po návrate z nich v lete v roku 1845 sa dostal do ostreho osobného sporu s L. Štúrom. Prekvapujúco ešte v máji 1845 rezignoval na ponuku byť Štúrovým pomocníkom v redakcii aj Ján Francisci, reflektujúci post námeštníka profesora na evanjelickom lýceu v Levoči, kde plánoval založenie ústredia spolkovej Jednoty mládeže slovenskej, nazývanej aj Bratstvo slovenské. Napriek nedorozumeniu Kalinčiak v Orla tatranskom publikoval všetky svoje významnejšie historické prózy (Milkov hrob, Bratova ruka, Púť lásky, Mládenec slovenský, Svätý duch). Francisci sa zasa zaradil k najagilnejším vidieckym dopisovateľom Slovenských národných novín, a aj keď bol kritikom Štúra, popri ňom sa najdôslednejšie zasadzoval za používanie štúrovej slovenčiny (Štúr článkom Hlas oproti hlasom, Francisci príspevkom Hlas opozdený, ale na čase, pričom obaja svorne vystúpili proti J. Kollárovi a jeho češtine). V Orla tatranskom Francisci publikoval recenzie a osvetové články zamerané na pomológiu a boj proti alkoholizmu (napríklad Otvorený dopis každému statočnému pálenčiarovi, páleníčiarovi a árendátorovi pripisom).

A tak keď Štúrovi nestáli bezprostredne po boku ani Kalinčiak a ani Francisci, vybral si v Bratislave namiesto nich za pomocníkov ďalších svojich stúpencov a žiakov, a to konkrétne Petra Kellnera Hostinského a Bohuša Nosáka Nezabudova.

■ KELLNEROVA POMOC

Po L. Štúrovi intelektuálny najvýraznejšie miesto v redakcii Slovenských národných novín a Orla tatranského zaujímal Peter Kellner (pseud. Záboj Hostinský – viac o P. Kellnerovi aj na strane 10 tohto vydania SNN). Ako publicista na seba upozornil národohospodárskymi úvahami, ktoré uverejňoval v seriálovej forme úvodníkov v novinách (Pohľady na naše národné hospodárstvo, Príklady urbárskeho odkúpenia, Spôsoby urbárskeho odkúpenia), pričom reflektoval odbornú literatúru a vychádzal zo štatistických údajov. Okrem ekonomických otázok súvisiacich s reformou feudálnych vzťahov a poddanstva sa rovnako zaoberal národnostnou otázkou a jej riešením v Uhorsku videl v rovnoprávnom postavení národov (Zbratanie sa národov), propagoval štúrovský princíp ľudovosti (Slovo verejnosti, Všetko za ľud slovenský). Patril aj

k najaktívnejším dopisovateľom novín. Čo sa týkalo Orla tatranského, uverejňoval v ňom poéziu, beletriu prekladal z poľskej literatúry. Ako stúpenec mesianizmu napísal viacero filozofických článkov, pričom viedol polemiku s hegelianmi na čele so Ctibohom Zochom. V redakcii zotrval až do zániku novín v júni 1848, keď zachránil najcennejšiu časť ich archívu.

■ NOSÁKOV VKLAD

V polovici štyridsiatych rokov 19. storočia patrila Bohuš Nosák (pseud. Nezabudov) medzi najtalentovanejších slovenských spisovateľov, pričom bol i výborným znalcom slovanských jazykov. Najmä preto ho L. Štúr angažoval do redakcie Slovenských národných novín, kde Nosák uverejnil viacero politických článkov a hospodárskych informácií. Nosákov zameranie ho viac predurčovalo na redigovanie literárnej prílohy Orol tatranský, do ktorej aj prispieval básňami, povestami, literárnymi kritikami a prekladal beletriu z inonárodných literatúr. Jeho poslušnosť, pokojná a rozvážna povaha mu zaistili, že počas častej neprítomnosti ho Štúr poveroval vedením redakcie. Dialo sa tak aj v apríli a máji 1848, keď Nosák ako jediný poslúchol Štúrovu výzvu redaktorom a pomocníkom novín, aby zutekali z bratislavskej redakcie pred hrozbami maďarského nacionalizmu a represii, doslova spod šibenice. Napokon z Bratislavy odišiel iba Nosák, ktorý sa vybral v Štúrových stopách na Slovenský zjazd do Prahy.

■ PRÍNOS JURECKÉHO

Po príchode do Bratislavy pôsobil Móric Samoslav Jurecký ako redaktor Slovenských národných novín pravdepodobne v rokoch 1847 – 1848, ale niektoré pramene ho s redakciou tohto periodika spájajú už od jeho vzniku v auguste 1845. Vo vlastnej publicistickej tvorbe sa orientoval na písanie vlastenecky motivovaných článkov. Jurecký sa zúčastnil na zhromaždení zvolanom 28. apríla 1848 Jozefom Miloslavom Hurbanom v Brezovej pod Bradlom, kde vystúpil s prejavom spoločne so svojím redakčným kolegom Petrom Kellnerom Hostinským. Jurecký a Kellner s Hurbanom agilne spolupracovali a aktívne sa podieľali na koncipovaní Žiadostí slovenského národa stolice Nitrianskej, známych ako Nitrianske žiadosti, ktoré 2. mája 1848 publikovali Slovenské národné noviny.

■ REDAKČNÍ DÔVERNÍCI

V prvom roku existencie Slovenských národných novín a Orla tatranského sa pomocníkom Ludovíta Štúra v redakcii stal popri Jankovi Štúrovi aj Viliam Pauliny (neskôr Pauliny-Tóth), ktorý dokonca v Orla (roč. 1, 1845. č. 7) debutoval básňou Hviezda. Janko Štúr pôsobil v redakcii novín až do ich zániku v polovici júna 1848, pričom v tomto období s ňou úzko spolupracovali mladší štúrovci – Ludovít Dohnány, Ján Kozelnický, Ján Kučera a Samuel Ormis, študenti evanjelického lýcea v Bratislave. Z nich sa literárne prejavil iba Ormis, ktorý v Orla tatranskom publikoval viacero pedagogických a národopisných článkov a informácií z kultúrneho života. Ostatní prevažne vykonávali len pomocné a organizačné činnosti, prepisovali rozličné materiály, listy a články, starali sa o administratívne práce a expedovanie novín, vrátane kontaktov s tlačiarňou. Všetkých však spájala jedna vec a ňou bolo, že požívali absolútnu dôveru Ludovíta Štúra a nikdy ju ani v redakcii, ani v nastupujúcich povstaleckých časoch nestratili, stali sa jeho veľkou oporou, boli to jeho chlapi.

(Pokračovanie v budúcom čísle)

Literárne časopisy od čias štúrovcov formujú našu literatúru

Základné kamene slovenskej literatúry

Maroš M. BANČEJ – Foto: archív SNN

Pred sto sedemdesiatimi rokmi, konkrétne 8. augusta 1845, začala vychádzať literárna príloha Slovenských národných novín pod názvom Orol tatranský (Orol tatránski). Tým sa začala písať aj história slovenských literárnych časopisov, keďže bezprostredne nato datujeme vznik Slovenských pohľadov, obnovených v roku 1881. Kľúčová osobnosť v tomto literárnom pohybe bol Ľudovít Štúr, ku ktorému sa primkla celá štúrovska generácia. Idea literárnych časopisov začala žiť svojím vlastným životom na osoh slovenskej kultúry, a literatúry zvlášť.

Literatúru, ako každý umelecký žáner, môžeme prirovnať k budove, ktorej základy tvoria literárne časopisy. Práve tie sú najaktuálnejším priestorom na kontakt s čerstvou literárnou tvorbou nových aj skúsených autorov, informujú čitateľov a spätne na tvorcov prenášajú ich reakcie, dávajú priestor súdobej literárnej kritike a v neposlednom rade upozorňujú vydavateľov na zaujímavého a originálneho autora. Uvedomil si to už Ľudovít Štúr, keď v roku 1845 začal vydávať Slovenské národné noviny. Práve preto ich hneď od začiatku koncipoval aj s literárnou prílohou Orol tatranský, ktorá po rôznych rukopisných zborníkoch, almanachoch a časopisoch definitívne začala šíriť slovenskú literatúru v tlačenej forme.

■ ŠTÚROVSKÉ ČASY

Vzhľadom na politickú situáciu nebolo vydávanie SNN a Orla tatranského, ktorý vychádzal v prílohe každý druhý týždeň, vôbec jednoduchou záležitosťou. Napríklad prvé vydanie sa pozdržalo preto, že tvorcovia museli čakať, kým im uhorská vrchnosť nepridelí úradného cenzora. No

literárna príloha napokon vyšla, orientujúc sa logicky na národnobuditeľské témy v poézii, na zachytávanie a umelecké spracovanie povestí či rozprávok, ale aj na súdobú literárnu kritiku a esejistiku. V každom čísle tejto prílohy bola báseň, historická alebo literárna štúdia, úvahy, ukážky z umeleckej prózy štúrovcov. Orol tatranský však obsahoval aj politickú publicistiku, historické, ekonomické, cestopisné články i jazykovedné obrany.

V prvom ročníku Orla tatranského bývali nepravidelné rubriky Povedky o mužoch veľkých, Rozličné správy, Slovanské správy, Ohlasy a podobne. V rovnakom roku začali vychádzať aj Slovenské pohľady, ktoré po prestávke vynútenej uhorskými úradmi začali znovu vychádzať v roku 1881 a dobový rozkvet dosiahli najmä počas šéfredaktora Jozefa Škulitétyho v roku 1890. Už vo svojich prvých troch ročníkoch mali charakter vedeckého a literárneho časopisu, ktorému nebol cudzí ani súdobý slovenský politický život. Uplatnila sa tu tiež literárna kritika, fejtón i cestopisná či dokumentárna próza. Bez pre-

háňania možno povedať, že vznik Slovenských pohľadov znamená aj nástup novej realistickej literatúry.

■ MEDZIVOJNOVÉ OBDOBIE

V medzivojnovom období sa rozširuje paleta kultúrno-literárnych časopisov s mesačnou periodicitou, keď k periodikám z predvojnového obdobia, akými boli Slovenské pohľady, Prúdy či Živena pribúdajú v dvadsiatych rokoch nové mesačníky. Tie sú buď osobitne vyhraného ideového zamerania, napríklad katolícky orientovaná Kultúra, alebo zamerané na spoluprácu s mladou literárnou generáciou, napríklad Mladé Slovensko, Vatra a DAV. Podobná situácia trvá aj v tridsiatych rokoch, keď sa popri časopiseckých „stáliciach“, akými boli Elán, Pero a Slovenské smery literárne a umelecké, zjavujú viaceré krátkodobé časopisecké podujatia, napríklad LUK, Postup a Prameň. Nepochybný význam pre rozvoj literárnej tvorby mali časopisy, adresované stredoškolskej mládeži, pretože popri svojej svetónázorovo vyhranenej výchovnej funkcii poskytovali publikačné možnosti celej plejáde mladých

Plagát k hre DJGT vo Zvolene.

začínajúcich autorov, z ktorých sa neskôr ne jeden stal významným predstaviteľom modernej slovenskej literatúry. Patrí sem evanjelický Nový rod a katolícky Rozvoj, ktoré vychádzali do roku 1944.

■ INŠPIRÁCIA PRETRVÁVA

Po roku 1948 sa situácia literárnych časopisov skomplikovala najmä z ideologických dôvodov. Slávna Mladá tvorba vychádzala od roku 1956 až do normalizačných čias v roku 1970. V roku 1966 vznikol z iniciatívy básnika a neskoršieho ministra kultúry Miroslava Váľka literárny časopis Romboid, ale mladí autori nemali na ružiach ustlané. Tento stav pretrval až do roku 1988, keď v rámci gorbačovskej „perestrojky“ bol založený časopis pre mladú literatúru a umenie Dotyky, ktorý pretrval až do dnešných čias. Samozrejme, že v rokoch deväťdesiatych vznikli literárne perio-

diká ako Fragment, RAK, Vlna a iné, ktoré sa na rozdiel od menovaných, žiaľ, nezachovali. Lenže odkaz a inšpirácia z Orla tatranského ostala dodnes funkčná. Napríklad aj v tom, že zvolenské Divadlo J. G. Tajovského uvádza pri príležitosti dvojstého výročia narodenia Ľudovíta Štúra poeticko-dramatickú kompozíciu Juraja Sarvaša Orol tatranský, čím pokračuje nielen v línii uvádzania pôvodných dokumentárnych hier o osobnostiach, ktoré sú súčasťou dejín regiónu, ale vzdáva poctu aj nášmu prvému, skutočne reprezentatívne literárnemu periodiku. Jedným z východísk inscenácie je fakt, že Ľudovít Štúr bol vyslancom za mesto Zvolen v uhorskom sneme, kde bojoval za národné práva a uznanie slovenskej reči. Okrem zlomových súkromných a historických okamihov dopĺňajú štruktúru hry aj originálne ukážky z dobovej literatúry a štúrovske básne v podobe songov.

No a najdôležitejšie na záver: sto sedemdesiate výročie založenia Orla tatranského bude rámcovým motívom slávnostného vyhlásenia výsledkov literárnej súťaže O Cenu Jána Červenáka, pričom laureáta čaká vydanie debutovej knižky prostredníctvom edície Modrá katedrála. To všetko v rámci už tradičnej akcie, ktorú pripravuje Matica slovenská. Začiatok júna totiž bude v Martine opäť patriť literatúre, kultúre, slovu a jazyku. Organizátori 49. ročníka Slovesnej jari srdečne požívajú všetkých záujemcov na literárne dožinky, ktoré budú prebiehať od 2. do 5. júna 2015. Vstup na všetky programy je zdarma.

Dokonalý súmrak alebo Budmerické inšpirácie

Kolektív autorov, zostavil Bohuš Bodacz, Vydala Matica slovenská

Kniha Dokonalý súmrak alebo Budmerické inšpirácie je súborom textov rôznych žánrov, ktoré predstavujú diela inšpirované prostredím Domova slovenských spisovateľov v Budmerickom kaštieli a jeho okolí. Sedemnást' autoriek a autorov prispelo spomienkami na prostredie bývalého domova spisovateľov. Sú to Mária Bátorová, Viera Benková, Jozef Banáš, Anton Baláž, Otakar Kořínek, Michaela Jurovská, Ján Čomaj, Gustáv Murín, Viera Švenková, Andrej Ferko, Etela Farkašová, Bohuš Bodacz, Július Balco, Miroslava Čierna, Katarína Tholtová, Bystrík Šíkula a Peter Holka.

Kniha je zbierkou textov, ktoré sa pozerajú do minulosti, lebo nič iné sa ani nedalo o existencii budmerickej spisovateľskej podstaty písať. Lenže Ministerstvo kultúry SR začalo na jeseň minulého roka s obnovou kaštieľa a Národnú kultúrnu pamiatku, ktorú do leta 2011 využíval najmä na tvorivé pobyty Literárny fond, by mali obnoviť do konca roka 2015. Takže je možné, že v kaštieli, ktorý v Budmericiach postavil koncom 19. storočia v romantickom slohu rod Pálffyovcov a obklopil ju rozsiahlym anglickým parkom, opäť vzniknú nové literárne diela. Literárny fond SR objekt i park zmysluplne využíval vyše päť desaťročí.

Po ukončení rekonštrukcie má kaštieľ slúžiť ako účelové zariadenie ministerstva kultúry. Využívať ho vraj bude na organizovanie kultúrnych podujatí, festivalov, výstav, skrátka pre všetky sféry umenia. O tomto autori knihy, ktorá podáva živé svedectvo o minulosti, mohli asi len snívať. Preto je dobré, ak tu ostane literárne svedectvo o istom spôsobe necitlivého narábania s kultúrnym dedičstvom bývalou vládou byrokraciou, no zároveň by bolo dobré vysloviť pravdu o tom, že nie je vždy všetko stratené, aj keď to tak občas vyzerá...

Roman KALISKÝ-HRONSKÝ

NEKROLÓG

Vyššie tristo subjektov na Slovensku vydáva knihy, ale iba málo je tých, čo vyčnievajú vysoko nad komerciou, čo sú súčasťou ozajstnej slovenskej knižnej kultúry. Vydavateľstvo Perfekt medzi takýchto tvorcov patrí. Zásluhou svojich zanietnených pracovníkov, zásluhou autorov, ktorých dokázali osloviť a majú s nimi trvalý kontakt, ale najmä zásluhou svojho zakladateľa, riaditeľa a tvorivého inšpirátora Ing. Eduarda DROBNÉHO. V utorok 12. mája sa s ním jeho najbližší a slovenská kultúrna verejnosť rozlúčili posledný raz. Umeniu, dejinám, literatúre a knižnej kultúre odovzdané srdce, unavené enormnou námahou milovníka pravdy a krásy, vo svete braku dotieklo. Vo veku sedemdesiatosem rokov.

Odišla vydavateľská osobnosť

Od štúdií na SVŠT a Ekonomickej univerzite pôsobil ako novinár a po celý čas svojej novinárskej pôsobnosti patril k špičke publicistov, propagujúcich vedu a slovenský podiel v nej. Takmer dvadsať rokov bol redaktorom Technických novín, v druhej polovici 20. storočia mimoriadne obľúbeného týždenníka slovenskej technickej inteligencie. Približne rovnaký čas viedol časopis Elektron s podobným zameraním, až v roku 1990 založil vydavateľstvo Perfekt, v ktorom okrem knižnej produkcie vytvoril časopis PC Revue, lídra medzi slovenskými počítačovými médiami, onedlho (v roku 1994) aj najmä mládežou obľúbený, bohato ilustrovaný technický magazín Quark. Napísal desať kníh literatúry faktu i knihu prázdnin Cestou, získal významné ocenenia SAV, Hospodárskeho klubu i literárneho sveta, najmä však nastavil a po celý čas udržal vysokú latku vydavateľskej činnosti. V Perfekte vyšla séria diel o dejinách druhej svetovej vojny, dovtedy u nás nepublikovateľných, nádherné dielo Konštantinovo Proglasu v modernom prebásnení Viliama Turčányho – dar slovenských prezidentov najväčším návštevmám, kompletne vydanie Vojtecha Zamarovského – aj so životopisnou knihou o autorovi, parádna publikácia Prezidentský palác, edícia memoárov a životopisov slovenských osobností... Už len tento kusý výpočet vyvoláva úctu a obdiv.

Slovenská knižná kultúra stratila jednu zo svojich najcennejších osobností. Česť jeho pamiatke!

(jč)

HUMORESKA

Ako chlapča som bol na školskom filmovom predstavení. Nevieť, čo našich učiteľov inšpirovalo, no namiesto štandardného trháka Lenin vo Finsku sme uvideli film Spomienky na budúcnosť od pána Ericha von Dänikena. Kým netuším, čo inšpirovalo náš učiteľský zbor, tak viem, čo inšpirovalo mňa. Od zhladnutia tohto filmu som chcel byť archeológom, hľadačom pokladov a najmä záhadológom v jednom. Neustále som sa usiloval nájsť dôkazy prítomnosti mimozemšťanov, zatiaľ iba v našom okolí. Susedu, ktorá si niečo neustále mrmlala popod nos a metlou vytvárala po dvore čudesné obrázky podobné gala-

xiám, som napokon z okruhu podobných vylúčil. Podobne neslávne dopadol môj pokus objaviť pod miestnou vodárňou tajnú základňu UFO. Ako šli roky, tak som vo svojom úsilí objaviteľa mimozemských aktivít poľavil, ale žilky záhadológa vo mne ostali. V zrelom

ma rozčaroval fakt, že na Slovensku sme akoby od macochy. Nikde tajomné jazerá, odkiaľ vylietajú na počkanie svietiace gule, yeti sa Tatrách zrejme vyhol širokým oblúkom a o pyramídach škoda hovoriť. Jediné, čo stojí za reč, je takzvaná Mesačná jaskyňa a aj tú hľadáju

neďaleko chaty nad Lučencom objavil tajomné kruhy v d'ateline. Známý, u ktorého som prázdninoval, mi vzápätí pokazil objaviteľskú radosť. Kruhy tam vytvoril miestny alkoholik Mišo Dz., ktorý sa vracal zo šenku. Patrične občerstvený stratil v d'ateline mobil a keď ho hľa-

bunkách, a ona nelenila. Otvorila okno a tanier aj s milou kapustnicou švacla do nočnej prázdnoty. Bývame na šiestom poschodí a ešte som mal v čerstvej pamäti, ako od susedov po výmene názorov vyletel kvetináč a skončil na prednom skle auta parkujúceho pod domom. Rýchlo som sa obul a utekal pred dom. Najprv som si vydýchol, že parkujúce autá sú v poriadku. Potom som začal pátrať. Nikde nič! Ani na chodníku, ani na ceste, ani v korune tuje rastúcej medzi chodníkom a cestou. A to som sa už vrátil vyzbrojený baterkou. Jednoducho, tanier aj s kapustnicou zmizol. Zrejme odletel. Konečne som sa dočkal paranormálneho javu.

Marek DANKO

Lietajúce taniere nad našim panelákovým sídliskom

veku som si nazhromaždil celkom slušnú zbierku literatúry o lietajúcich tanieroch, mimozemšťanoch všetkých veľkostí a farieb a najmä o tajomných miestach na zemi. Od egyptských a juhoamerických pyramíd cez megalitickú terasu v Baalbeku až po záhadné znaky na kameňoch na škótskych lazoch. Najviac

na strednom Slovensku väčšinou českí záhadológovia. Našinec sa na to vykašle, lebo v udávanom okolí je zúfalý nedostatok krčiem.

Nesmierne som závidel známemu, ktorý mi zasvätené opisoval svoje pozorovania UFO, až kým neskončil v Pezinku na protidrogovom liečení. Raz som dokonca

dal, opisoval, ako ináč, sústredné kružnice. Už som mal pociť, že mimozemské tajomstvá sa mi just vyhýbajú širokým oblúkom. Až raz na Vianoce sme sa trochu pohasťterili so ženou. Sviatok-nesviatok, padli kritické slová na kvalitu mnou u varenej kapustnice. Povedal som žene, čo si myslím o jej chuťových

Peter KELLNER bol zrejme najvšestrannejší a najvzdelanejší štúrovec

Nech sa k nám valí sláva letom...

Vladimír VNENČÁK – Ilustrácia: príležitostná pečiatka Slovenskej pošty

Meno Peter KELLNER väčšine bežných Slovákov, vrátane rodákov z Gemera, hovorí len málo. Niektorí vedia, že sa narodil v Gemerskej Polome (teraz Veľká Poloma) a že patril medzi našich národných buditeľov známych ako štúrovci. A zvyčajne je to všetko, čo sa o ňom vie. Mal totiž smolu – nedostal sa do učebníc slovenského jazyka a literatúry či učebníc dejepisu ani pre základné, ani pre stredné školy. Pritom ak by sme mali vybrať desiatku najvýznamnejších národných dejateľov, ktorí v kľúčových štyridsiatych rokoch 19. storočia viedli slovenský národ na ceste k národnému sebaurčeniu, patril by medzi nich práve Peter Kellner.

V tridsiatych a štyridsiatych rokoch 19. storočia sa vedúcou osobnosťou slovenského národného hnutia stal Ľudovít Štúr, ktorý bol jedinečný po mnohých stránkach. Vďaka z jeho skutkov sa zapisalo do histórie slovenského národa. Štúr dokázal to, čo sa nepodarilo nikomu pred ním – zjednotiť Slovákov či už boli z východu, či zo západu Slovenska, a dokonca aj zmieriť slovenských katolíkov s evanjelikmi, ktorí ešte pred vyše storočím viedli proti sebe vojny. Štúr by však obrovské množstvo toho, čo si predšavzal, nikdy nebol schopný dosiahnuť sám. Potreboval sa obklopiť schopnými ľuďmi zanietenými za národné veci a odhodlanými plne sa venovať svojmu poslaniu. A práve takýmto človekom – Štúrovým najvýznamnejším spolupracovníkom a kolegom, akousi jeho predĺženou pravou rukou – bol „zabudnutý“ Peter Kellner, ktorý do vypuknutia revolúcie v rokoch 1848/1849 predstavoval hneď po Štúrovi najvýznamnejšiu osobnosť slovenského národného hnutia. Kto teda bol tento hýbateľ?

■ PAMÄTNÝ VÝSTUP

Vďaka ľuďom vie o pamätnom výstupe štúrovcov na hrad Devín v roku 1836, kde slovenskí národovci prisahali vernosť slovenskému národu a prijali nové slovenské mená. Národných výstupov bolo postupne viac, a to na rôznych miestach Slovenska. Po roku 1840 po boku Ľudovíta Štúra na nich viedať aj Petra Kellnera – bratislavského študenta, neskôr vystupujúceho pod menom Zábaj Hostinský.

Je známe, že štúrovci sa zamerali na rozmach študentských spolok, medzi ktorými najvýznamnejšie postavenie mali tie, čo pôsobili pri evanjelických lýceách, vrátane bratislavského Slovenského ústavu, ktorý viedol Ľudovít Štúr. Málokto však vie, že jedným z najaktívnejších členov Slovenského ústavu i celého štúrovskeho hnutia bol Peter Kellner.

Ľudovít Štúra si dnes spájame najmä s prijatím novej spisovnej slovenčiny. Viacerí Slováci vedia, že pre potreby jej šírenia štúrovci založili významný slovenský spolok Tatrin, ktorý zjednocoval tak slovenských katolíkov, ako aj evanjelikov. Prvým predsedom Tatrinu sa stal Michal Miloslav Hodža. Málokto však vie, že spoluzakladateľom spolku bol aj Peter Kellner.

■ ŠTÚROV POBOČNÍK

Keď sa stal Ľudovít Štúr až prvým slávnym, až prívlehlým významným, aby jeho národné aktivity mohla tolerovať uhorská strana, jeho protivníci dosiahli, že ho z bratislavského lýcea nespravodlivo prepustili. Nasledoval pamätný akt slovenských študentov, ktorí na protest proti tomu opustili bratislavské lýceum a odišli študovať na lýceum do Levoče. Jeden z nich – Janko Matuška, pri tejto príležitosti zveršoval slová našej slovenskej hymny. Hlavným organizátorom „bratislavského exodu“ bol Peter Kellner a okrem Matuškovy piesne Nad Tatrou sa blýska s ňou sa spievala aj Kellnerova pieseň Nech sa valí Sláva letom.

Ľudovít Štúr sa po prepustení z bratislavského lýcea nevzdal. Stal sa z neho výnimočný politik s omnoho pokrokovejšími názormi ako väčšina jeho súčasníkov. Na to, aby mohol úspešne naplňovať svoj národný

program, sa mu (s veľkými ťažkosťami, ale predsa), podarilo získať povolenie na vydávanie Slovenských národných novín. Za hlavného redaktora Slovenských národných novín s prílohou Orol tatranský, ktoré sa stali najvýznamnejším slovenským periodikom tých čias, si Štúr bez váhania zvolil Petra Kellnera. Kellner sa stal „pobočníkom Ľudovíta Štúra“ a svojimi postojmi významne ovplyvňoval celý priebeh národného hnutia počas celých štyridsiatych rokov 19. storočia.

Význam osobnosti Ľudovíta Štúra spočíval najmä v symbolickom zjednotení Slovákov. Medzi Slovákmi existovalo viacero nezhôd, ktoré sa týkali smerovania celého národného hnutia, pričom kritika na adresu Ľudovíta Štúra padla neraz aj z úst takých významných štúrovcov, akými boli radikálnejší J. Francisci, J. Král, ale aj J. M. Hurban. Práve Peter Kellner pôsobil pri týchto sporoch ako prostredník a najmä jeho zásluhou vďaka dôvere, ktorú všetci k nemu prechovávali, sa slovenskí národovci v tých časoch nerozišli.

Štúrovci pokladali za nesmierne dôležité výchovne vplyvať na mládež a vzdelávať ďalšie národne uvedomé generácie Slovákov, čo dokazovali napríklad aj zakladaním známych nedeľných škôl či slovenských knižníc. Práve Peter Kellner bol správcom Jednoty mládeže slovenskej – najpočetnejšej organizácie slovenských študentov koncom štyridsiatych rokov 19. storočia.

Jedným z vrcholov politickej kariéry Ľudovíta Štúra bolo jeho zvolenie za poslanca do uhorského snemu. Každé jeho vystúpenie, v ktorom sa zastával práv slovenského národa a požadoval na pôde uhorského snemu prirodzené právo Slovákov na sebaurčenie, sa stretlo s bojkotovaním u jeho protivníkov, vyhrážkami i hroziacimi fyzickými útokmi. Pre tento dôvod mu vždy robili sprievod (dnes by sme povedali bodygardov) viacerí odhodlaní Slováci, medzi ktorými Kellner ani raz nechýba. Zároveň mal na starosti aj prevažnú časť správnej agendy Ľudovíta Štúra, sprevádzal napríklad aj početné Štúrove návštevy nielen z radov Slovákov a v predvečer revolúcie patril jednoznačne k vrcholným reprezentantom slovenského národného hnutia.

■ REVOLUČNÉ ROKY

Po vypuknutí revolúcie v roku 1848 sa jedným z jej vrcholov z hľadiska slovenského národného hnutia stalo vyhlásenie štrnástich bodov mikulášskych Žiadostí slovenského národa 11. mája 1848 v liptovských kúpeľoch Ondrášová, ktoré historicky predstavovali prvý štátoprávny program Slovákov. Jedným z aktívnych členov na rokovaní bol Peter Kellner, ktorý však otvorene Štúrovi vyčítal, že v Slovenských národných novinách odmieta zverejňovať väčšiu kritiku pomerov vo vtedajšej monarchii a revolučné výzvy k Slovákom. Preto sa po skončení rokovaní Štúr a Kellner rozišli a pre porevolučnú cenzúru a policajnú kontrolu oboch týchto národovcov i predčasnú tragickú Štúrovu smrť sa už nikdy nestretili.

Štúr počas revolúcie pre zatykač na svoju osobu opustil Uhorsko, pôsobil najprv v Prahe a potom vo Viedni, kde založil Slovenskú národnú radu; Kellner sa podľa všetkého pravdepodobne vrátil tajne do Bratislavy a poloilegálne

sa podieľal na redakcii Slovenských národných novín až do ich zániku.

V slovenskom národnom povstaní sa však neangažoval (prezierať kritizoval spojenectvo s Viedňou) a počas revolučných udalostí sa uchýlil do rodnej Polomy. Napriek tomu to neznamenalo, že sa rozhodom s Ľudovítom Štúrom vzdal svojich národnobuditeľských aktivít. Dôkazom toho je, že po nastolení porevolučných pomerov v monarchii bol to práve on, ktorý sa angažoval pri zakladaní časopisu Sokol, ktorého redaktorom bol Kellnerov osobný priateľ Pavol Dobšinský.

Kellner tiež významne prispel k vzniku prvého slovenského gymnázia v roku 1862 v Revúcej a stal sa zakladajúcim členom Matice slovenskej v Martine. Zapojil sa aj do politických aktivít Slovákov v šesťdesiatych rokoch. Jeho ďalšej činnosti však zabránil predčasný odchod z tohto sveta, keď ako päťdesiatročný zomrel na týfus.

■ VÝNIMOČNÁ OSOBNOSŤ

O tom, že Peter Kellner skutočne patrí do galérie výnimočných slovenských osobností 19. storočia, svedčí aj jeho nesmierne rozsiahle literárne dielo. Len v čase svojho pôsobenia v Bratislave do zániku Slovenských národných novín v júni 1848 napísal trinásť rozsiahlych vedeckých rozpráv a štúdií z odboru národného hospodárstva, filozofie, prírodných vied, dejín literatúry, národopisu, histórie, ľudovej slovesnosti a teórie literatúry. Malým zlomkom z jeho diela sú trebárs monografie Stará viera, nauka slovenská, Prvotní vedci slovenskej, Slovania v Uhrách, na základe histórie národov Uhorských, Trudoviny k dejepisu slovensko-obradnej cirkve v Uhrách, Astronómia a fyzika, O urbári, Starožitné pamiatky Slovanov, a tiež množstvo básnických a prozaických diel, ako napríklad Šuhajovo dumanie a Ľuta, Olen a Tur. Vo svojom diele Počiatky rodopisu slovenského ako prvý dokázal spojiť slovenského dvojkříža s byzantským pôvodom symbolu a príchodom Konštantína a Metoda na Veľkú Moravu. Petrovi Kellnerovi právom patria označenia ako „jeden z najvýznamnejších politikov, vedeckých, kultúrnych i literárnych zjavov svojej doby“, „najvšestrannejší a najvzdelanejší štúrovec“, a tiež „jeden z najvýznamnejších Slovákov 19. storočia“.

Kto teda bol Peter Kellner? Spisovateľ, redaktor, publicista, organizátor študentského, kultúrneho, literárneho i vedeckého života, politik, ekonóm, etnograf, historik, filozof a ideológ generácie štúrovcov. Okrem mimoriadneho literárneho talentu a širokého spektra odborných záujmov, bol osobnosťou s mimoriadnymi charakterovými vlastnosťami a povahou – liberálny, tolerantný, stabilizujúci a integrujúci človek, vďaka ktorého obetavosti a aj jeho pričinením sa stal Ľudovít Štúr a celá štúrovska generácia národných buditeľov najvýznamnejšou a najdôležitejšou fázou slovenského národného obrodovania.

Hodnoverným dôkazom týchto slov je odborná práca Pavla Pareníčku: Život a dielo Petra Kellnera – Zábaja Hostinského, ktorá vyšla vo Vydavateľstve Matice slovenskej v Martine 1998.

MEMOÁROVÁ ČRTA

Milovníci kultúry a histórie záhorskeho regiónu sa koncom marca stretli v priestoroch Mestského múzea a galérie v Holíči – v rodnom meste Jána BOORA, aby spoločne oslávili sté výročie narodenia tohto veľikána divadelnej vedy. Prítomných, osobitne rodinných príslušníkov J. Boora, privítala Hana Zeithamlová, pracovníčka Mestskej knižnice v Holíči, spoluorganizátorka podujatia. Život a dielo Jána Boora formou prezentácie i recitáciou priblížil riaditeľ Inštitútu vzdelávania Matice slovenskej Pavol Mihál. Uviedol aj niekoľko zaujímavostí, ktoré mesto Holíč povyšujú na mesto potomkov Ľudovíta Štúra.

Vedec z priamej štúrovskej línie

Pavol MIHÁL – Foto: rodinný archív J. B.

Profesor Ján Boor bol zakladateľom modernej slovenskej teatrologie a popredným odborníkom v oblasti divadla, hudby, literatúry a filozofie. Pisal vedecké knihy, beletriu, rozhlasové hry, prekladal z nemčiny, francúzštiny a angličtiny. Vychoval niekoľko generácií teatrologov, prekladateľov a dramaturgov profesionálnych divadiel. Za zásluhy pri rozvoji slovenskej divadelnej vedy a dlhoročnú pedagogickú činnosť mu bolo udelené najvyššie štátne vyznamenanie Rád Ľudovíta Štúra 1. triedy (2002), dostal tiež Cenu Slovenského literárneho fondu za celoživotný prínos (1995) a štátne vyznamenanie Za vynikajúcu prácu (1969).

Narodil sa 5. marca 1915 v Holíči ako jediný syn v rodine evanjelického farára Petra Boora. Otcom Petra Boora bol Ján Jaromír Boor, ktorý mal za manželku Máriu Štúrovú, neteť Ľudovíta Štúra a matky Malvíny Boorovej, rodenej Gašparovej – teda priama línia rodiny Štúrovcov.

Jeho otec Peter Boor napísal monografiu o švédskom kráľovi Gustávovi Adolfovi, bol predsedom Matice slovenskej v Holíči v rokoch 1933 – 1953. Mal veľkú zásluhu na rozvoji ochotníckeho divadla v Holíči. Malvína Boorová-Gašparová písala pod pseudonymom Maja Prítomná. Bola dramatická, publicistka, autorka príležitostných básní a scénok pre deti a mládež, publikovala v Živene, Slovenských národných novinách i Novom rode. Nacvičovala s manželom a deťmi divadelné hry. Pre holíčske ochotnícke divadlo napísala tri hry: Ženich, Dobří Slováci a Pán župan z Turca.

■ AKADEMICKÉ PÔSOBNIE

Ján Boor študoval na skalickom gymnáziu, kde aj zmaturoval. Vysokoškolské vzdelanie získal na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave, kde jeho zameraním bola germanistika a romanistika. V posledných dvoch rokoch štúdia bol na študijnom pobyte vo Viedni, kde sa zdokonaľoval v nemčine, a vo francúzskom Grenobli, kde študoval francúzštinu. Prvé pedagogické skúsenosti nadobudol ako gymnaziálny profesor v Tisovci a Liptovskom Mikuláši. Tu ho zastihla vojenná a narukoval do Slovenskej armády. Čoskoro sa zapojil do Slovenského národného povstania. Už v tých mesiacoch začal byť publicisticky činný pri redigovaní povstaleckého časopisu Bojovník. V tomto období ho zatko gestapo a tri mesiace väznilo v Banskej Bystrici. Až pri približovaní sa východného frontu dostal sa na slobodu za zásahu a podpory vtedajšej svetskej vrchnosti. Po vojne v roku 1945 pracoval necelý rok na Povereníctve informácií v Bratislave a neskôr sa stal referentom literárnohistorického odboru Matice slovenskej, kde pôsobil šesť rokov.

Svoju vysokoškolskú pedagogickú činnosť začal na Filozofickej fakulte UK v Bratislave ako odborný asistent, ale už štyri roky na to, v roku 1956, je habilitovaný na docenta. Divadelná a odborná obec poznala Boora ako tvorivú osobnosť, dlhoročného peda-

goga telom i dušou. Od roku 1956 až do odchodu do dôchodku, v roku 1982, pôsobil na Divadelnej fakulte Vysoké školy múzických umení (VŠMU) ako prodekan, dekan či prorektor. V roku 1969 mu ako jedinému členovi pedagogického a vedeckého zboru Divadelnej fakulty VŠMU udelili hodnosť Doctor honoris causa.

■ TVORIVÝ ŽIVOT

Ako divadelný a literárny vedec a autor prác opieral sa o vrcholné javy nielen európskej, ale i svetovej kultúry, drámy, hudby a filozofie a významne

Rodáci v Skalici, odborná verejnosť aj milovníci divadla si pripomínajú storočnicu prof. Jána BOORA.

sa podieľal na ich včleňovaní a udomácnovaní sa do slovenského kultúrneho kontextu. Knižne debutoval súborom cestopisných črt a esejí z cesty po Mexiku (Mexiko 1949). Svoje poznanie anglickej, americkej a francúzskej literatúry 19. a 20. storočia prezentoval v knižnom súbore literárnovedných štúdií O západných realistoch (1954). O veľkých zjavoch svetovej dramatiky a divadla písal state, medailóny a portréty, publikoval syntetizujúce štúdie s obsiahlymi doslovmi napríklad Moderná americká dráma (1964). Vydával aj knihy. Posledná z nich, ktorá mala širší tematický zámer, vyšla pod názvom Návraty k istotám (1985). Autor ňou nadviazal na knihu Dráma a divadlo sveta (1985). Jeho odborné vedecké knihy O západných realistoch, Dialektika dejín divadla, Dráma proti útlaku majú trvalú aktuálnosť i dnes. Napísal rozsiahle štúdie o W. Shakespeari, J. W. Goethem, A. Strindbergovi a L. N. Tolstom. O dramatický žáner sa pokúsil v piatich filozofujúcich jednoaktovkách Zábavky s nesmrteľnými, väčšinu z nich realizoval rozhlas alebo televízia. Historicko-filozofujúce dialogizované eseje Dni súzvuku (1973) sú súborom štyroch fiktívnych stretnutí významných osobností: Komenského so Spinozom, Jána Hollého s L. van Beethovenom, Whitmana s Thoreauom a Lenina s Rolandom. V roku 1972 napísal rozhlasovú hru na faustovskú tému Faust a Mefisto v Paríži, ktorá vyšla knižne spoločne s rozhlasovou hrou Jána Štefčka Zásnuby inžiniera Fausta pod názvom Náš Faust. Písal i pod pseudonymom Pavol Habič.

Prof. PhDr. Ján Boor, DrSc., Dr. h. c., umrel 20. októbra 2002 v Bratislave a je pochovaný v urnovom haji.

Pavol MIHÁL

Zoznam prispievateľov na matičnú zbierku Pomôžme si sami k 10. máju 2015

Dátum záúčt.	Meno	Suma							
	Jozef Šimonovič	40.00	22/10/2014	Elena Šebová, Bratislava	10.00	09/12/2014	Jaroslav Kozák	10.00	
28/08/2014	Š. Suchý	10.00	22/10/2014	Jozefína Korbeľová, Bratislava	10.00	09/12/2014	Anton Rondzík	10.00	
28/08/2014	D. Suchá	10.00	27/10/2014	M. Pikalík	10.00	09/12/2014	Ladislav Matisko, Prešov	15.00	
01/09/2014	L. Hrončiak	10.00	27/10/2014	E. Kevická	10.00	10/12/2014	Chovanec	100.00	
02/09/2014	J. Špringel	10.00	27/10/2014	J. Magdičová	12.87	10/12/2014	Mrva	30.00	
09/09/2014	M. Fejko	10.00	27/10/2014	Andrej Strýček, Košúty	20.00	10/12/2014	Vladimír Kuzma	40.00	
09/09/2014	J. Seman	10.00	27/10/2014	Z. Miháliková	10.00	10/12/2014	Jandačková	10.00	
09/09/2014	V. Smutná	10.00	30/10/2014	Maroš Smolec, správca MS	100.00	10/12/2014	Jandačka	10.00	
09/09/2014	M. Hanuska	20.00	09/11/2014	J. Račko	10.00	15/12/2014	Jozef Moravec, Jolana Moravcová	20.00	
21/09/2014	O. Smutný	10.00	10/11/2014	Marián Tkáč, Bratislava	900.00	15/12/2014	Ing. Ludovít Juriga	50.00	
29/09/2014	Milan Bobuľa	10.00	12/11/2014	Štefan Martinkovič, Bratislava	1000.00	16/12/2014	Florentína Tekelová	10.00	
29/09/2014	Stachovič, Stachovičová	20.00	24/11/2014	A. Kankarivá	10.00	18/12/2014	Viliam Komora	10.00	
01/10/2014	M. Pirošková	20.00	25/11/2014	Pavol Holeštiak	30.00	23/12/2014	Jozef a Marta Hrabina Hájová	20.00	
01/10/2014	M. Michalčák, E. Michalčáková	20.00	25/11/2014	František Namešpetra	25.00	30/12/2014	Kníhkupectvo Svojeť	20.00	
03/10/2014	Dr. Milan Hučko	10.00	26/11/2014	Július Paulenka	10.00	30/12/2014	Branislav Husár	50.00	
03/10/2014	Lýdia Hučková	10.00	29/11/2014	Rudolf Tupý	60.00	02/01/2015	Jarmila Özvaldová	10.00	
05/10/2014	A. Jevčák	10.00	02/12/2014	Gabriela Takáčová	50.00	07/01/2015	Jolana Melišíková	10.00	
06/10/2014	Vojtech Lukáč, Vranov n. T.	10.00	02/12/2014	Ludmila Pulišová	10.00	08/01/2015	Zdenka Belláková	10.00	
06/10/2014	Anna Tatíková, Trenčín	100.00	02/12/2014	Libor Pažitný	20.00	20/01/2015	M. Šerešová	10.00	
07/10/2014	A. Gátová	20.00	03/12/2014	Maroš Smolec, Bratislava	30.01	20/01/2015	P. Delinga	10.00	
07/10/2014	Milan Lukáč, Marta Lukáčová	20.00	04/12/2014	Jana Judínyová	30.00	20/01/2015	B. Delingová	10.00	
08/10/2014	Andrej Ďuriš	40.00	04/12/2014	Helena Liptáková	10.00	09/02/2015	Dom MS Spišská Nová Ves	700.00	
08/10/2014	Viliam Komora	10.00	04/12/2014	Petr Falka	10.00	18/02/2015	Ing.Tatiana Blichová	100.00	
08/10/2014	Eduard Mokroš, Hliník n. Hronom	10.00	04/12/2014	Danielka Semanová	10.00	27/02/2015	Marián Kaščák	10.00	
08/10/2014	Štefan Skladan, Hliník n. Hronom	20.00	04/12/2014	Miroslav Seman	10.00	10/03/2015	Peter Socha	20.00	
10/10/2014	Stanislav Tkáč, Mária Tkáčová	20.00	04/12/2014	Tibor Mikuš, Suchá nad Parnou	100.00	20/03/2015	Marek Nemec	10.00	
13/10/2014	Jozef Zembera	30.00	05/12/2014	Jozef Čertík	15.00	27/03/2015	MO MS Bánovce nad Bebravou	263.00	
13/10/2014	Ing. Dušan Sládečka	20.00	05/12/2014	Ing. Igor Mihálik	20.00	01/04/2015	MO MS Nitra Dražovce	10.00	
13/10/2014	Ing. Pavel Hudec, Trnava	10.00	08/12/2014	Ladislav Valovič	500.00	10/05/2015	Maroš Smolec, správca MS	50.00	
14/10/2014	Alžbeta Moravčíková, Stráňavy	30.00	08/12/2014	Dr. Mikuláš Halko	200.00	10/05/2015	Zuzana Pavelcová	50.00	
15/10/2014	František Mikloško	15.00	09/12/2014	Libuša Klučková, Dunajská Streda	20.00				
				Slava Jurková	5.00				

spolu:

5540.88

Zástupca ruského veľvyslanectva poďakoval za starostlivosť o hroby Slávnosti v Štúrove a Kameníne

Margaréta VYŠNÁ – Foto: autorka

Spevom štátnej hymny sa 6. mája začali v Štúrove na vojenskom cintoríne príslušníkov Červenej armády oficiálne oslavy mesta k 70. výročiu oslobodenia Slovenskej republiky. Tradícia slávností sa viaže aj na pamätník s tankom v neďalekej obci Kamenín, v blízkosti ktorej prebiehali za druhej svetovej vojny najťažšie oslobodzovacie boje o naše územie. Oslavy Dňa víťazstva nad fašizmom dlhodobo organizuje miestna organizácia Slovenského zväzu protifašistických bojovníkov (SZPB).

Z osláv oslobodenia v Štúrove.

Slávnosti k výročiu oslobodenia v Štúrove na jednom z najväčších vojenských cintorínov na Slovensku nadobúdajú vo svojom regióne čoraz väčší význam. Tradície sa na oslavách zúčastňujú hostia z ruského a bieloruského veľvyslanectva, okresných a krajských pobočiek verejnej správy Nitrianskeho kraja, protifašistických organizácií z Maďarska, zástupcovia mesta a okolitých obcí, miestnych organizácií Matice slovenskej a politických strán. Krátku históriu bojov v regióne priblížil tajomník

SZPB Viliam Longauer a primátor Štúrova Eugen Szabó, tajomník Veľvyslanectva Ruskej federácie Piotr Borisov poďakoval za starostlivosť o hroby padlých vojakov. Slávnosť osviežila poézia v slovenskom, ruskom a maďarskom jazyku a spev štúrovských interpretov. Účastníci osláv potom položili vence k Pamätníku smútiacej matky a študenti ozdobili jednotlivé hroby konárkami kvitnúceho orgovánu. Slávnosti pokračovali pri pomníku s tankom v neďalekej obci Kamenín. Pred sedemdesiatimi

Program spomienkových osláv spestrili vystúpenia speváckych zborov.

celní sa tu odohrali dramatické o záchranu kamenínskeho predmestia, ktoré si vyžiadali mnohé ľudské obete. Prítomným sa prihovoril predseda Oblastného výboru SZPB Nové Zámky Jozef Marunič a zástupca ruského veľvyslanectva Piotr Borisov. Starosta obce Kamenín Jozef Grman odo-

vzdal účastníkom osláv pozdrav pozostalých z rodiny vojaka pochovaného v Štúrove a prisľúbil účasti rodiny na budúcoročných oslavách. Prihovory vystriedal kultúrny program naplnený slovenským a maďarským folklórom. Oslavy sa aj tu skončili položením vencov k pamätníku.

Apoštoli Slovanov v Rijeke

Uprostred tohto týždňa bola na návšteve Primorsko-goranskej župy (PGŽ) v Chorvátskej republike delegácia Žilinského samosprávneho kraja pod vedením riaditeľa úradu ŽSK P. Holeštiaka. V sprievode nášho mimoriadneho a splnomocneného veľvyslanca J. Pirputena a ďalších pracovníkov našej diplomatickej misie sa zástupcovia ŽSK zúčastnili na rokovaníach so županom PGŽ Z. Komadinom a starostom Rijeky V. Obersnelom. Slovenskí hostia boli tiež prítomní na otvorení nového terminálu letiska v Rijeke, stretli sa s predsedníčkou tunajšej agilnej organizácie Matice slovenskej M. Gržiničovou a navštívili štátny archív v tomto známom primorskom meste, kde pri tejto príležitosti inštalovali tematickú výstavu maliarskych a sochárskych prác Umeleckej besedy slovenskej pod názvom Cyril a Metod – apoštoli Slovanov, ktorú si tu budú môcť návštevníci pozrieť až do 15. júna.

(se)

Odhalili pamätnú tabuľu k sedemdesiatemu výročiu oslobodenia Juskova Voľa tiež prežila tragiku vojny

Druhá svetová vojna tragicky zasiahla vedomie celého sveta a zničujúco postihla aj Slovensko. Spôsobila tisícky obetí, obrovské materiálne straty a rozvrat morálnych hodnôt takého rozsahu, že jej negatívne dozvuky možno cítiť aj po sedemdesiatich rokoch od jej skončenia. Jednou zo stoviek obcí, ktorá prežila vojnové utrpenie, bola aj slovenská obec Juskova Voľa v okrese Vranov nad Topľou.

Tamojší obecný úrad v spolupráci s MO MS sa rozhodli pripomenúť si 70. výročie skončenia druhej svetovej vojny, ale aj oslobodenie samotnej obce odhalením pamätnej tabule venovanej práve tejto udalosti. Podujatie sa uskutočnilo 7. mája 2015, teda v predvečer osláv oslobodenia. Na slávnostnom akte sa zúčastnili prednosta Obvodného úradu vo Vranove Pavol Molčan a podpredseda MS Marián Gešper. V kultúrnom programe vystúpila s básňou Oľga Rozkošová a spevácka skupina Lomnička. Panychidu za padlých hrdinov a obete vojny odslúžil gréckokatolícky farár Mgr. Patrik Malarčík.

Podpredseda MS M. Gešper vo svojom prihovore uviedol, že slovenské národy utrpeli vo svetovej vojne neuveriteľné straty, a to takmer tridsaťtri miliónov svojich príslušníkov, ktorí padli v boji alebo ich zavraždili nemeckí nacisti. Zdôraznil, že najväčšiu ťarchu bojov niesol práve ruský národ a bez ohľadu na zložitost vývoja po roku 1945 práve porážka

Účastníci pietnej spomienky a odhalenia pamätnej tabule v Juskovej Voli.

nemeckého nacizmu a pangermanizmu Sovietskou armádou zachránila nielen Slovákov, ale aj ďalšie národy pred úplným vyhladením, aké chceli uskutočniť nacistickí plánovači. Zdôraznil, že súčasná doba je rovnako zlá a rozporuplná ako tie minulé. Vojnové udalosti u našich východných susedov ukázali, že malé národy, ako sú Slováci, nevyhnutne potrebujú poznať svoje dejiny a porozumieť procesom, ktoré viedli k týmto

neuveriteľným ľudským katastrofám. Juskova Voľa tiež priniesla veľkú obeť, keď posledný vojnový rok zomrelo sedem mladých chlapcov, čo generálne poznačilo obec. Zároveň jeden z obyvateľov Štefan Lacko bojoval ako príslušník armádneho zboru gen. L. Svobodu a padol počas krvavých bojov v Karpatsko-dukľanskej operácii, pričom jeho hrob je dodnes neznámy.

(red)

Marián TKÁČ
predseda Matice slovenskej

*Vďaka,
dámy!*

Posledný víkend som prežil na cestách: Budapešť, Vranov, Michalovce, Hanušovce. V Budapešti na Pltníckej ulici sa odhalovala pamätná tabuľa slovenským pltníkom, spoluzakladateľom tejto budapeštianskej mestskej časti. Pred dvesto rokmi použili slovenský dôvtip: na pltiach, teda „zadarmo“, sa z Liptova a Oravy doplavili cez Váh a Dunaj do Pešti a tu už „nepotrebné“ drevo z plti použili na výstavbu domov. V rámci osláv pltníctva jednu plť postavili chlapi z Nižnej na Orave za prítomnosti Liptákov na čele s primátorom Liptovského Hrádku pred budapeštianskym Domom národnosti a darovali ju tamajším Slovákom. Na ich čele stoja vzácne ženy: Alžbeta Hollerová Račková, predsedníčka Celoštátnej slovenskej samosprávy v Maďarsku, a Zuzana Hollósyová, predsedníčka Slovenskej samosprávy v XIII. budapeštianskom obvode.

Vo Vranove sa konala prezentácia knihy v Hornozemplínskej knižnici, ktorej začiatky sa viažu na Miestny odbor Matice slovenskej. Ten vznikol 1. apríla 1922 a už v prvom pripise do matičného ústredia v Martine sa dožadoval, aby „začala pracovať matičná tlačiareň, pretože na lacné slovenské knihy netreživo čakajú ľudia z Vranova a okolia“. Je to úspešná a medzinárodne uznávaná knižnica, ktorá pripraví ročne okolo tristo podujatí pre deti a mládež, študentov a dospelých. Jej riaditeľkou je pani Emilia Antolíkova.

V rámci Noci múzeí 2015 navštívil som Archeopark vo Vlastivednom múzeu v Hanušovciach a v ňom niečo úžasné: archeofestival Tisícročia za palisádou. S využitím eurofondov vyrástol tu priestor, na ktorom môžu návštevníci – a to najmä mladí, ktorí ani v školách, ani cez verejnoprávne médiá nemajú šancu spoznať naše dejiny – „dotknúť“ sa tisícročí a doslova stretnúť našich pradávnych i dávnych predkov v dobových kostýmoch a s dobovými nástrojmi v rukách. Sú účastníkmi domyselných scén z dávnych čias, prezentovaných obetavými pracovníkmi múzea, ale aj skupinou Šarišská pechota, Vae Victis z Lietavskej Lúčky a iných. A to všetko pod vedením pani Márie Kotorovej, riaditeľky múzea.

Zámerne som dnes „opomenul“ mužov. A to aj jubilanta Michala Hospodára, predsedu Spolku sv. Cyrila a Metoda v Michalovciach. Vďaka vám, dámy, ktoré nás držíte nad vodou!

Matičiari v Dúbravke plnia projekt k Štúrovej dvestoročnici Exkurzia z Bratislavy do Uhrovca

Kveta SLYŠKOVÁ – Foto: archív SNN

Projekt, ktorý pripravil MO Matice slovenskej v bratislavskej Dúbravke k dvojstému výročiu narodenia Ľudovíta Štúra, sa naplňa aktivitami, ktoré majú deťom i matičiárom priblížiť a spoznať túto osobnosť slovenského národa. V minulých dňoch pripravili zaujímavú exkurziu do Štúrovho rodiska.

Rodný dom Ľudovíta Štúra a Alexandra Dubčeka v Uhrovci.

Uhrovec je najväčšou obcou v okrese Bánovce nad Bebravou. Je to malebná dedinka pod vrchom Rokoš s tisícšesťsto obyvateľmi. Má bohatú históriu, kultúrne pamiatky, blízke rekreačné zariadenie Striebornica a Jankov vršok, kde sa matičiari poklonili pamiatke francúzskych vojakov, ktorí u nás zahynuli v čase Slovenského národného povstania. Štyridsiati piati sa zúčastnili aj na exkurzii do Štúrovho rodiska v Uhrovci. Jeho

rodný dom bol vyhlásený za národnú kultúrnu pamiatku a patrí k veľmi vyhľadávaným miestam v obci. V tejto prizemnej budove vidieckeho typu tvoria prednú časť obývacie priestory, strednú časť bývalá škola a zadnú časť hospodársky dvojpodlažný objekt. Pamiatková obnova sa začala v roku 1964. Prvá časť muzeálnej expozície je venovaná životu a dielu Ľ. Štúra. V druhej časti je pamätná izba A. Dubčeka, v ktorej

sú zachytené medzníky jeho života. Všetci si pozreli dokumentárny film o medzníkoch jeho života a na spestrenie faktov o diele a práci týchto dvoch významných osobností slovenských dejín zaznela aj recitácia v podaní žiaka Ľ. Kapiša zo ZŠ Sokolíkova. To iba potvrdilo, že školáci, ktorí sa zapájajú do vedomostných podujatí venovaných slávnym osobnostiam národa, sú pohotovejší, s väčším prehľadom o národných dejinách.

Exkurzia potom pokračovala v Beckove, kde sa prítomní oboznámili nielen s dejinami obce, hradu, ale aj s bohatou expozíciou, v ktorej spoznali vedúcu postavu revolučných rokov 1848 J. M. Hurbana – blízkeho spolupracovníka Ľ. Štúra, spoluzakladateľa spisovnej slovenčiny a prvého predsedu SNR. Žiakov i matičiarov potešil výstup na hradby i krásny výhľad na okolie, čo pravidelní účastníci týchto pochádzok aj vrelo ocenili. Pripravený krátky vedomostný kvíz na záver exkurzie ukázal, že deti si opäť odniesli veľa nových poznatkov.

Spoznávať históriu národa, život a osudy jeho významných osobností je jedným z hlavných cieľov Matice slovenskej v Dúbravke. Spoznávacie exkurzie, ktoré ich bezprostredne obohatia o nové vedomosti, sú na vhodnou a vítanou príležitosťou.

Kveta SLYŠKOVÁ

Grafik Rudolf Cigánik vystavuje na Orave

Slovenský akademický maliar, ilustrátor, grafik, medailér a svetovo uznávaný tvorca poštových známok Rudolf Cigánik predstavuje svoju tvorbu v priestoroch Oravského kultúrneho strediska v Dolnom Kubíne.

Pôsobivú výstavu otvorili za účasti autora 4. mája. Handlovský rodák Rudolf Cigánik po vernisáži v následnej tvorivej diskusii priblížil prezentovanú kolekciu aj členom Klubu oravských výtvarníkov. Zaujímú v nej nielen grafiky, ale i medailérska tvorba a najmä návrhy ocenených poštových známok. Dosiaľ sa autorsky podieľal na vzniku vyše sto dvadsiatich slovenských známok. Je pravidelným víťazom ankiet o najkrajšie známky Slovenska, i víťazom ankety o najkrajšiu slovenskú známku desaťročia, v ktorej

zvíťazil spolu s výtvarníkom Dušanom Kállayom. Jeho umenie oceňujú aj na medzinárodných súťažiach za hranicami Slovenska. V roku 2001 vybrala odborná porota WIIPA za najkrajšiu známku roka 2000 slovenskú známku od autora výtvarného návrhu prof. Dušana Kállaya a autora rytiny akad. mal. Rudolfa Cigánika. Portrét rakúsko-uhorskej panovníčky Márie Terézie je hlavným výtvarným námetom poštovej známky, za ktorú získali jej autori cenu Najkrajšia známka sveta. Výnimočná bola

i dvojnámka s vyobrazením Bojnického zámku a terasy v čínskom meste Handan. Nielenže sa v roku 2002 stala najkrajšou známkou Slovenska, ale autora prišiel oceniť i veľvyslanec Čínskej ľudovej republiky na Slovensku. Obidve známky sa používali v Číne a pri uvedení známky odhalili pri terasách Handan v Číne autorovi pamätnú tabuľu.

Aktuálna výstava je výsledkom spolupráce Oravského kultúrneho strediska s Regionálnym kultúrnym centrom v Prievidzi a záujemcovia si ju môžu pozrieť do konca mája.

Miroslav ŽABENSKÝ

V Rimavskej Sobote ožívujú tradície

Elena NEBUSOVÁ, predsedníčka MO MS Rimavská Sobota

Ku koloritu jari patrí oslava a víťanie nového života v prírode, v spoločenstve ľudí, pripomínaním si tradícií, ktoré nám odovzdali predkovia, aby sme si ich ctili, udržiavali, rozvíjali a nezabúdali. Významnou akciou miestneho odboru MS v Rimavskej Sobote je už niekoľko rokov stavenie mája.

Aj tohto roku sme posledný aprílový deň na dvore Centra voľného času Relax a na dvore Domu MS postavili máje. Členky výboru oblečené v krojoch spolu s deťmi FS Lieskovček dotvárali pestrý obraz ľudí v sprievode s harmonikárom. Najprv sme vyzdobili brezu farebnými stužkami pri Relaxe a odtiaľ sa spievajúci sprievod s druhou brezou vydal k Domu MS, kde nás vítali chlebom a soľou. Do sprievodu sa popri matičiároch a občanoch mesta zapojili aj študentky z Obchodnej akadémie.

Mladí muži zo športového klubu Slovan pestro vyzdobené brezy osadili do stojanov. Veselé piesne a tance detí z Lieskovčeka s vedúcou Jarkou Lajgútovou dodali krásnemu popoludniu peknú atmosféru, veselú náladu a radosť všetkým prítomným. Po krátkom programe si všetci pochutnali na pečenej klobáske. V druhom rozhovore, spomienkach a pri speve ľudových piesní zotrvali všetci do večera. Bolo to milé podujatie a vďaka patrí aj sponzorom za možnosť pripraviť takúto peknú akciu.

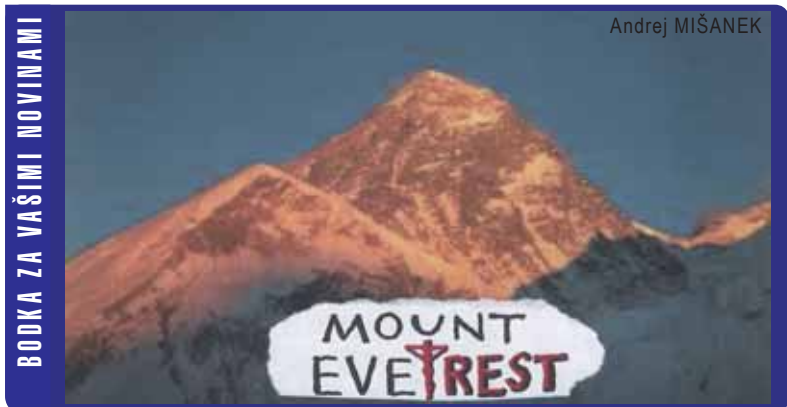
Stavenie májov v Rimavskej Sobote.

ČITATEĽSKÁ SÚŤAŽ

Vážení čitatelia, seriál docenta Pavla Pareničku o 170. výročí Slovenských národných novín pokračuje aj v tomto vydaní SNN. Ak ste pozorne čítali jeho doteraz uverejnené štyri časti, hravo odpoviete na otázku:

• Ktorých dvoch najbližších pomocníkov mal Ľ. Štúr v redakcii naporúdzí pri vydávaní Slovenských národných novín a Orla tatrského?

V SNN č.13-14/2015 sme sa pýtali, ako sa volala prvá slovenská herečka vo Fričovom filme Jánošík? Odpoveď: Zlatica Hajduková-Suchánková. Za správne odpovede odmeníme Martinu Kubišiovú, Bánovce nad Bebravou, Jaroslava Stoláríka, Hlínik nad Hronom a Karola Kubríčana, Bánovce nad Bebravou. (red)

Andrej MIŠANEK

BODKA ZA VAŠIMI NOVINAMI

vydavatel.sk
SLOVAKIA ONLINE
.tasr.

Týždenník Matice slovenskej. Vydávajú MS a VMS, s.r.o., IČO 00 179 027, IČO 36 418 404. Martin. Šéfredaktor Maroš SMOLEC. Zástupca šéfredaktora Emil SEMANCO. Sídlo: P. Mudroňa 1, 036 01 Martin. Tel: 043/38 12 838, 38 12 811, e-mail: snn@matica.sk, snnredakcia@matica.sk. Filáľna redakcia: Grösslingová 23, 812 51 Bratislava. Administrácia: Matica slovenská, P. Mudroňa 1, 036 01 Martin. Tel: 043/38 12 838, 38 12 811. Tlač Neografia a.s., Bratislava. Rozširuje PNS, Mediaprint Kapa a redakcia. Redakčná rada: Marián TKÁČ, Marián GEŠPER, Peter CABADAJ, Ján ČOMAJ, Ján JANKOVIČ, Jaroslav CHOVAŇEC. Podávanie novinových zásielok povolené OZ SrSP Banská Bystrica, č.j.1081-93-PTP z 30. 3. 1993. Objednávky na predplatné prijíma redakcia SNN, Slovenská pošta a každý doručovateľ. Objednávky zo zahraničia: redakcia SNN a Slovenská pošta, a.s., Stredisk predplatného tlače, Námestie slobody 27, 810 05 Bratislava 15, e-mail: zahranična.tlac@slpostas.sk. Ročné predplatné 26 €, v ČR 530 Kč + 460 Kč poštovné, Európa 100€, ostatný svet 180USD. Neobjednané rukopisy a fotografi e nevraciam e. MČ 49 644, ISSN 0862-8823. EV 4009/10.

PRIPOMÍNAME SI

23. mája

– sto sedemdesiat rokov uplynulo, čo sa v roku 1845 na nátlak rodičov vydala Marína, Mária Pišlová z Banskej Štiavnice, veľká láska básnika Andreja Sládkoviča, za pernikára Juraja Geržu

– pred sto rokmi (1915) vypovedalo Taliansko vojnu Rakúsko-Uhorsku, svojmu dovtedajšiemu partnerovi v tzv. Trojspolku (Nemecko, Rakúsko-Uhorsko, Taliansko) a prešlo do opačného tábora, ku krajinám Dohody, lebo malo chuť na dovtedy rakúsko-uhorské kraje Južné Tirolsko, Istriu a Dalmáciu

24. mája

– osemdesiatpäť rokov oslávi dramatik, teatrológ a kultúrny historik Mišo Kováč-Adamov, dlhoročný pracovník Matice slovenskej, riaditeľ Pamätníka slovenskej literatúry v Martine, docent muzeológie na Masarykovej univerzite v Brne a kultúrnej histórie v teologickom inštitúte v Badíne, prvý námestník ministra kultúry po novembri 1989, autor základných diel o ľudových hrách, ktoré aj rekonštruoval

– osemdesiat rokov, čo začala vysielať rozhlasová stanica Banská Bystrica (1935)

– Ivan Krajiček, herec, režisér, moderátor, a predovšetkým spevák by mal sedemdesiatpäť rokov, zomrel však päťdesiatšedemročný v roku 1997

25. mája

– pred štyridsiatimi rokmi zomrel dramatik Ivan Bukovčan (1921 – 1975), z jeho hier spomeňme Hľadanie v oblakoch, Kým kohút nezaspieva, Fata-morgána..., scenáre k filmom Medená veža, Orlie pierko, Stratená dolina, Posledná bosorka a i.

– sedemdesiat rokov, čo SNR v roku 1945 zrušila všetky katolícke organizácie a spolky

– päťdesiatich piatich rokov sa dožíva básnik Martin Prebudila; maturoval v Starej Pazove, absolvoval slovenský jazyk a literatúru na univerzite v Novom Sade, je autorom hier, próz a najmä básnických zbierok (Dážď do tváre, Tri bodky v dvoch vytiach a i.)

26. mája

– šesťdesiat rokov od smrti básnika a publicistu Jána Hallu (1885 – 1955)

27. mája

– tridsaťpäť rokov od smrti významného slovenského kardiochirurga Ladislava Kuželu (1926 – 1980)

28. mája

– pred sto piatimi rokmi zomrel maďarský spisovateľ slovenského pôvodu Kálmán Mikszáth (1847 – 1910)

– šesťdesiat rokov od otvorenia novej činohernej scény Slovenského národného divadla – Divadla Pavla Országha Hviezdoslava premiérou Hviezdoslavovej tragédie Herodes a Herodias

29. mája

– pred päťdesiatimi piatimi rokmi sa v New Yorku stretli zástupcovia dvoch politických zoskupení emigrantov: SNR v zahraničí a Oslobodzovacieho výboru, a založili spoločný orgán Slovenská oslobodzovacia rada (1960)

– štyridsať rokov, čo sa stal v roku 1975 prezidentom ČSSR generálny tajomník ÚV KSČ Gustáv Husák

(jč)